

„DNB Latvijas barometra” apraksts

„DNB Latvijas barometrs” ir Latvijas iedzīvotāju noskaņojuma, viedokļu un attieksmes pret dažādiem sociāliem, ekonomiskiem u.c. jautājumiem pētījums, kurš ietver arī dažādu sfēru pazīstamu ekspertu vērtējumu un cēloņsakarību analīzi.

„DNB Latvijas barometrs” tiek veidots katru mēnesi, un tajā tiek pētītas konkrētā brīža aktuālākās norises. Paralēli katrā no aptaujām sabiedrībai tiek uzdots arī indikatoru jautājumu kopums, kas norāda uz vispārējā sabiedrības noskaņojuma izmaiņām.

Dati tiek iegūti SKDS Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju aptaujā, veicot tiešās intervijas respondentu dzīves vietās. Ar stratificētās nejaušās izlases metodi katru mēnesi tiek aptaujāti ne mazāk kā 1000 respondenti vecumā no 18 līdz 74 gadiem visā Latvijā. Izlase ir reprezentatīva attiecībā pret ģenerālo kopumu. Pētījuma statistiskā kļūda kopējiem atbilžu sadalījumiem nepārsniedz + / - 3% robežas.

„DNB Latvijas barometra” Nr.68 satura rādītājs

Informācija par „DNB Latvijas barometru”	1
I DAĻA - INDIKATORI	
Kopējais sabiedrības noskaņojums.....	3
Tagadnes un nākotnes vērtējums	3
Kopējās situācijas attīstības vērtējums	4
Latvijas ekonomikas stāvokļa vērtējums	4
Ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums	6
Iespēju atrast labu darbu vērtējums	7
Valdības darba vērtējums	7
II EKSPERTU KOMENTĀRI PAR INDIKATORIEM	
Agnese Rutkovska, Arnis Lapiņš, Uldis Osis, Ieva Strode	8
III DAĻA – LABKLĀJĪBA	
Apmierinātība ar dzīvi	11
Uzskati par savu un ģimenes labklājību	12
Uzskati par labklājību ietekmējošiem faktoriem	13
IV DAĻA – EKSPERTU KOMENTĀRI PAR LABKLĀJĪBU	
Maranda Behmane, Valts Kalniņš, Mārtiņš Moors, Normunds Rudzītis, Agnese Rutkovska, Klāvs Sedlenieks, Ieva Strode	15
PIELIKUMI	
Aptaujas tehniskā informācija	19
Aptaujā izmantotā anketa.....	20

„DNB Latvijas barometra” Nr.68 vajadzībām veikto aptauju tehniskā informācija

Aptaujas dati iegūti pētījumu centra SKDS Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju aptaujā laika posmā no 07.03.2014. līdz 20.03.2014. Ar stratificētās nejaušās izlases metodi, veicot tiešās intervijas respondentu dzīves vietās, tika aptaujāti 1000 respondenti vecumā no 18 līdz 74 gadiem visā Latvijā.

I DAĻA – INDIKATORI

„DNB Latvijas barometra” Nr.68 galvenie rezultāti

Saskaņā ar „DNB Latvijas barometra” Nr.68 datiem martā iedzīvotāju noskaņojums kopumā ir uzlabojies: ir vērojamas pozitīvas pārmaiņas gandrīz visos analizētajos indeksos, izņemot Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognozes un Pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējumu, kuri ir palikuši februāra līmenī. Lielākais optimisma kāpums ir vērojams Kopējās situācijas attīstības vērtējumā (par 8 punktiem, salīdzinājumā ar februāri).

- Kā jau tika minēts, martā iedzīvotāji pozitīvāk nekā februārī vērtēja **Kopējās situācijas attīstību**: ar to apmierināti bija 28% (februārī: 25%), un indekss ir pakāpies no -28 līdz -20.
- Tiesa, vērtējot **pašreizējo ekonomikas stāvokli**, tikai 4% aptaujāto iedzīvotāju to uzskatījuši par labu. Kritisku vērtējumu sniedza 54%, bet 41% atbildēja, ka tas ir „viduvējs”.
- Kopumā 15% iedzīvotāju, vērtējot **Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu virzienu**, atbildēja, ka situācija, viņuprāt, uzlabojas. Uz pasliktināšanos norādīja 27%. Salīdzinot ar aptaujas datiem februārī, martā indekss ir nedaudz pakāpies (no -14 līdz -12). Savukārt, izsakot prognozes par **Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstību**, iedzīvotāju vērtējums palicis februāra līmenī: 23% uzskatīja, ka pēc gada tas būs uzlabojies (februārī: 23%), 25% - ka pasliktinājies (februārī: 24%). Indekss gan februārī, gan martā ir -3.
- Būtiskas izmaiņas nav vērojamas arī **pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa** vērtējumā: gan februārī, gan martā indekss ir -16. Savas ģimenes pašreizējo materiālo stāvokli par labu uzskatīja 11% respondentu, par sliktu – 35%.
- Savukārt savās **prognozēs par ģimenes materiālā stāvokļa izmaiņām**, iedzīvotāji martā bijuši nedaudz optimistiskāki nekā februārī: viedokli, ka pēc gada tas būs uzlabojies, pauda 21% (februārī tikpat: 21%), bet, ka pasliktinājies – 14% (februārī: 19%). Indekss no +1 februārī ir pakāpies līdz +4 martā.
- Pētījuma dati liecina, ka, lai gan kopumā šī joprojām ir visnegatīvāk vērtētā joma, martā ir nedaudz uzlabojies iespēju **atrast labu darbu** vērtējums: tās par labām uzskatīja 6% (februārī: 4%), par sliktām – 64% (februārī: 69%). Indekss ir pieaudzis līdz -44 (februārī tas bija -49).
- Kopumā atzinīgāka attieksme martā, salīdzinājumā ar februāri, ir pausta arī pret **valdības darbu**. Ar valdības sniegumu martā apmierināti bija 22%, bet neapmierinātību pauda 72% (februārī attiecīgi 19% un 72%).

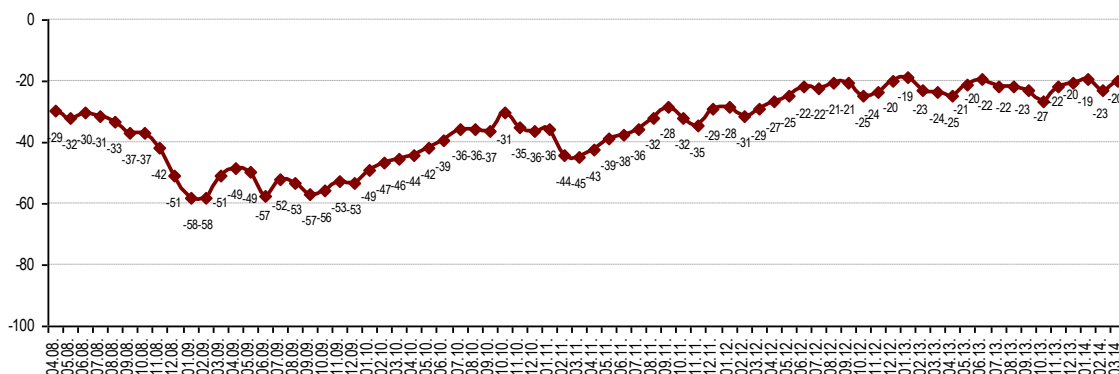
Mēneša laikā notikušās izmaiņas (02.2014.-03.2014.)	
KOPĒJIE INDEKSI	izmaiņas punktos
Kopējā noskaņojuma INDEKSS	 +3
Tagadnes vērtējuma INDEKSS	 +3
Nākotnes vērtējuma INDEKSS	 +2
APAKŠINDEKSI	izmaiņas punktos
Kopējās situācijas attīstības vērtējums	 +8
Pašreizējā ekonomikas stāvokļa vērtējums	 +3
Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu vērtējums	 +2
Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognozes	 0
Pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums	 0
Ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognozes	 +3
Darba izredžu vērtējums	 +5
Valdības darba vērtējums	 +5

Tabulā attēlotas mēneša laikā notikušās izmaiņas (starpība punktos) "DNB Latvijas barometra" ietvaros mēritajos indeksos. Visi indeksi var svārstīties no +100 (visi vērtējumi pozitīvi) līdz -100 (visi vērtējumi negatīvi).

Kopējais sabiedrības noskaņojums

Kopējā noskaņojuma INDEKSS

Visi respondenti

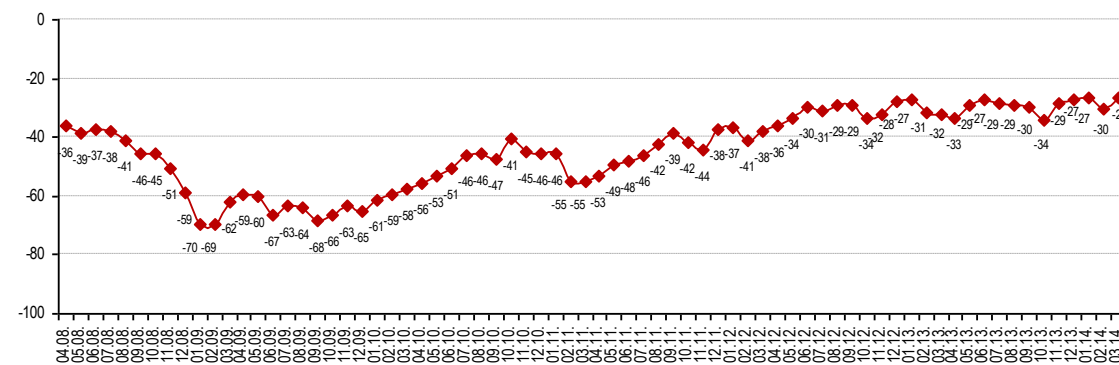

„DNB Latvijas barometra” Nr.68 dati liecina, ka 2014.gada martā, salīdzinājumā ar februāri, sabiedrības noskaņojums ir uzlabojies: Kopējā noskaņojuma indekss ir pieaudzis no -23 februārī līdz -20 martā. Tiesa, tas ir nedaudz zemāks nekā 2014.gada janvārī, kad indekss bija pakāpies līdz -19.

Tagadnes un nākotnes vērtējums

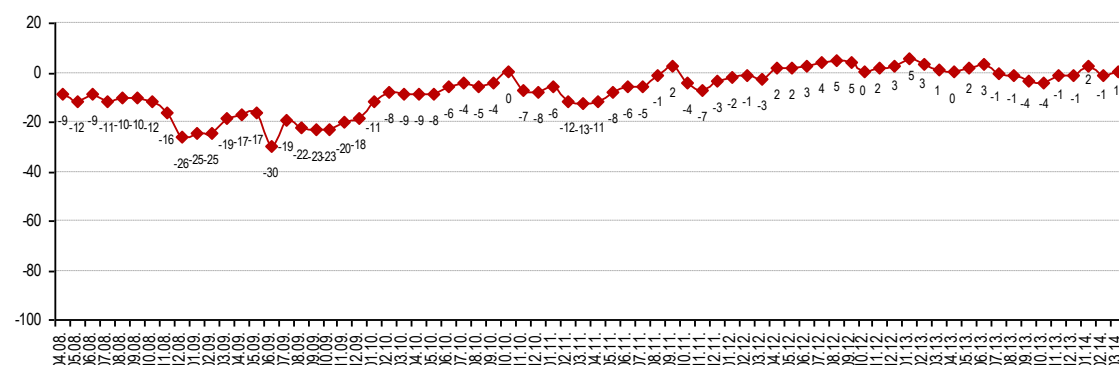
Tagadnes vērtējuma INDEKSS

Visi respondenti

Nākotnes vērtējuma INDEKSS

Visi respondenti

2014.gada martā ir vērojama gan Tagadnes, gan Nākotnes vērtējuma uzlabošanās: Tagadnes vērtējuma indekss ir pieaudzis no -30 februārī līdz -27 martā, bet Nākotnes vērtējuma indekss no -1 līdz +1.

Kopējā noskaņojuma indekss ir aprēķināts, balstoties uz „DNB Latvijas barometru” iegūtajiem rādītājiem par iedzīvotāju attieksmi pret kopējo situāciju Latvijā, valdības darbu, ekonomikas stāvokli un tā attīstības tendencēm, darba iespējām, kā arī iedzīvotāju materiālā stāvokļa pašvērtējumu. Kopējā noskaņojuma indekss ir iegūts no 8 apakšindeksiem, kas detalizētāk analizēti tālāk materiālā. Indekss var svārstīties no +100 (visi vērtējumi pozitīvi) līdz -100 (visi vērtējumi negatīvi).

Tagadnes vērtējuma indekss tiek aprēķināts kā vidējais rādītājs no 6 apakšindeksiem (kopējās situācijas attīstības vērtējuma, pašreizējā ekonomikas stāvokļa vērtējuma, ekonomikas stāvokļa izmaiņu virziena, pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējuma, darba izredžu vērtējuma un valdības darba vērtējuma indeksa).

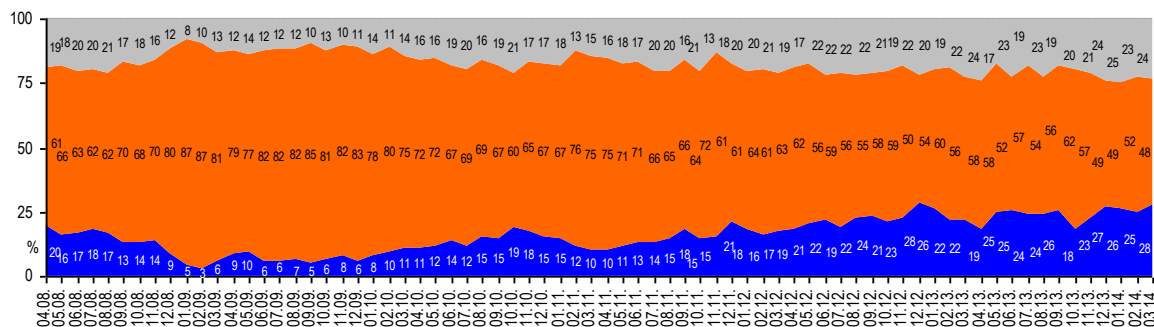
Nākotnes vērtējuma indekss tiek aprēķināts kā vidējais rādītājs no 2 apakšindeksiem (Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognozes un ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognozes).

Kopējās situācijas attīstības vērtējums

Vai, Jūsaprāt, situācija Latvijā kopumā attīstās pareizā vai nepareizā virzienā?

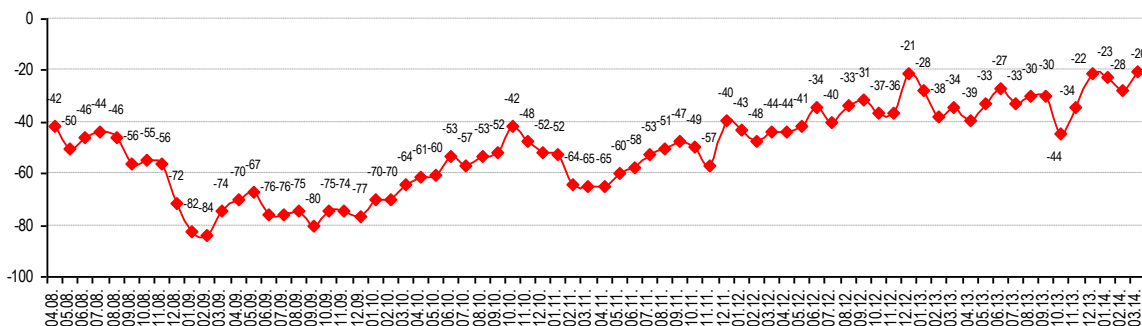
Grūti pateikt
Nepareizā
Pareizā

Visi respondenti

Kopējās situācijas attīstības vērtējuma INDEKSS

Visi respondenti

2014.gada martā, runājot par situācijas attīstību valstī, iedzīvotāji pozitīvu attieksmi pauduši biežāk nekā februārī (februārī: 25%, martā: 28%). Tiesa, uzskats, ka situācija Latvijā kopumā attīstās nepareizā virzienā, joprojām pausts biežāk (48%, februārī tā domāja 52%). Kopējās situācijas attīstības vērtējuma indekss ir pakāpies no -28 februārī līdz -20 martā.

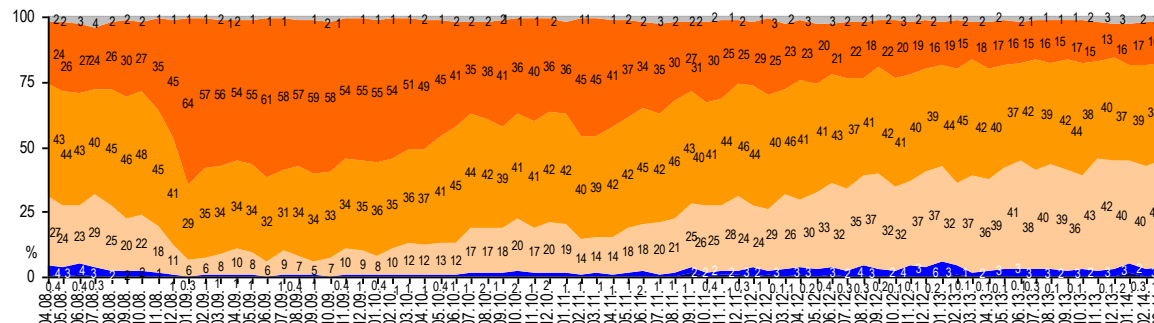
Latvijas ekonomikas stāvokļa vērtējums

Pašreizējā Latvijas ekonomiskā stāvokļa vērtējums

Kā Jūs novērtētu pašreizējo Latvijas ekonomikas stāvokli?
Vai, Jūsaprāt, tas ir...

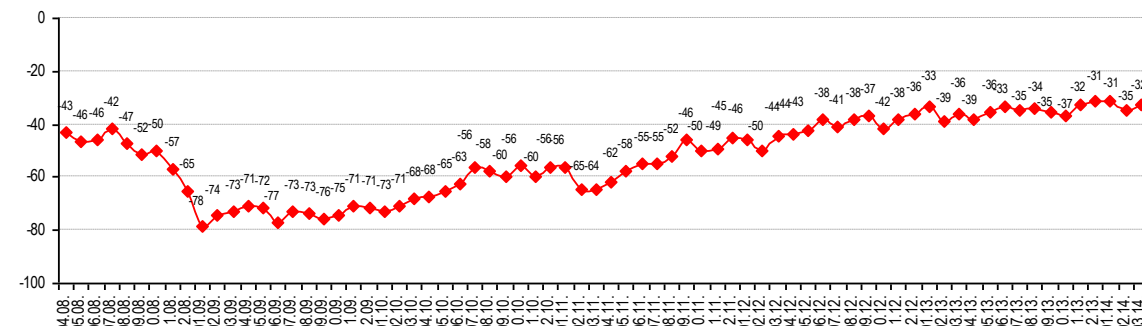
Grūti pateikt
Ļoti slikts
Drīzāk slikts
Viduvējs
Drīzāk labs
Ļoti labs

Visi respondenti

Pašreizējā ekonomikas stāvokļa vērtējuma INDEKSS

Visi respondenti

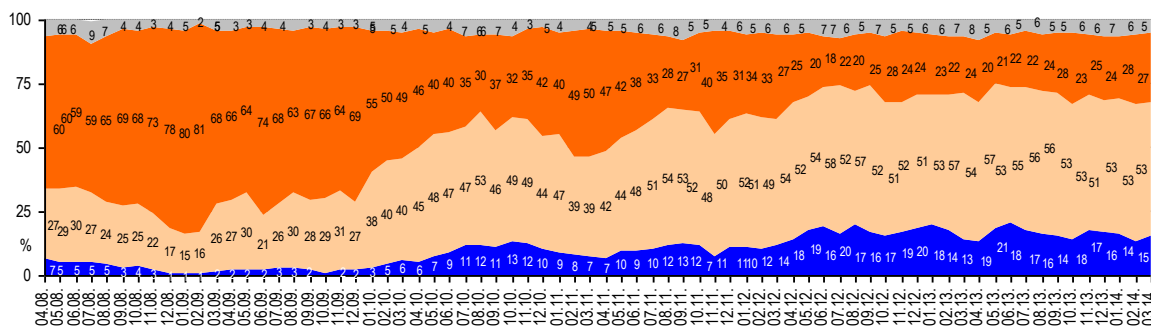
Saskaņā ar pētījuma datiem tikai 4% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju uzskatīja, ka pašreizējais Latvijas ekonomikas stāvoklis ir labs („ļoti labs” un „drīzāk labs”). Pretēju viedokli („drīzāk slikts” un „ļoti slikts”) pauda vairāk nekā puse (54%). Vēl aptuveni 2/5 (41%) respondentu norādīja, ka, viņuprāt, Latvijas ekonomikas stāvoklis šobrīd ir „viduvējs”. Salīdzinot ar 2014.gada februāri, martā pašreizējā Latvijas ekonomikas stāvokļa vērtējums ir pakāpies par 3 punktiem: no -35 līdz -32.

Apakšindeksi atspoguļo pozitīvo un negatīvo vērtējumu īpatsvaru starpību, kur daļēji pozitīvo/negatīvo vērtējumu minēšanas biežums (%) ir reizināts ar koeficientu 0,5, bet pilnībā pozitīvo/negatīvo vērtējumu minēšanas biežums - ar koeficientu 1. Līdz ar to indekss var svārstīties robežās no +100 līdz -100.

Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu vērtējums

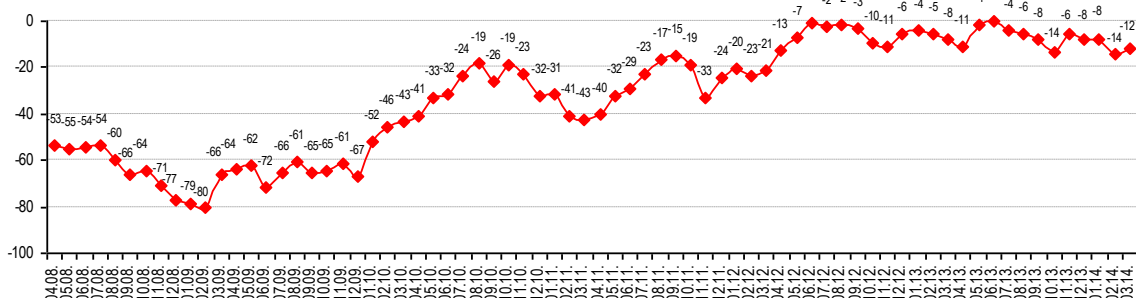
Vai, Jūsaprāt, Latvijas ekonomikas situācija šobrīd kopumā uzlabojas, nemainās vai arī pasliktinās?

Grūti pateikt
Pasliktinās
Nemainās
Uzlabojas
Visi respondenti

Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu virziena INDEKSS

Visi respondenti

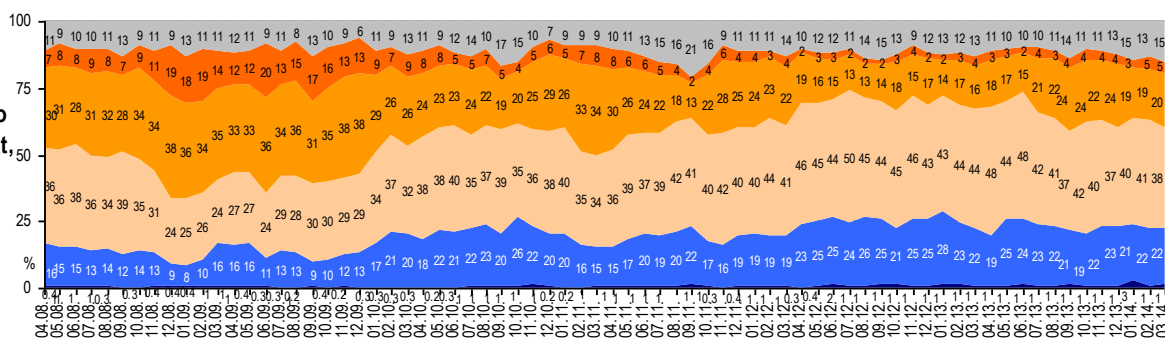

Vērtējot Latvijas ekonomikā notiekošās izmaiņas, 15% respondentu atbildēja, ka situācija kopumā uzlabojas. To, ka situācija pasliktinās, norādīja 27%. Savukārt visbiežāk pausts viedoklis, ka situācija nemainās (53%). Salīdzinot ar iepriekšējās aptaujas datiem, vērojams, ka indekss martā ir nedaudz pakāpies: no -14 līdz -12. Tomēr tas joprojām ir zemāks nekā periodā no 2013.gada novembra līdz 2014.gada janvārim, kad indekss bija robežās no -6 līdz -8.

Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognoze

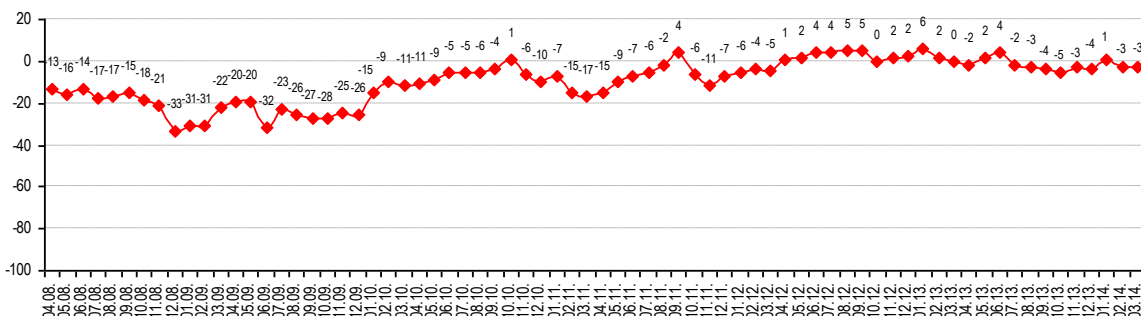
Domājot par Latvijas ekonomikas stāvokli pēc 12 mēnešiem, vai, salīdzinot ar pašreizējo situāciju, tas, Jūsaprāt, visdrīzāk būs...

Grūti pateikt
Ievērojami pasliktinājies
Drīzāk pasliktinājies
Nebūs mainījies
Nedaudz uzlabojies
Ievērojami uzlabojies
Visi respondenti

Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognozes INDEKSS

Visi respondenti

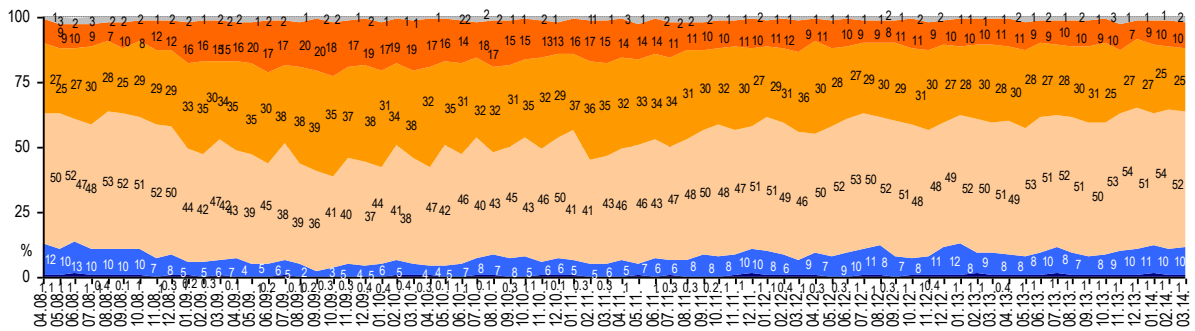
Ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums

Pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējums

Kā Jūs novērtētu savu/ savas ģimenes pašreizējo finansiālo stāvokli? Vai, Jūsaprāt, tas ir...

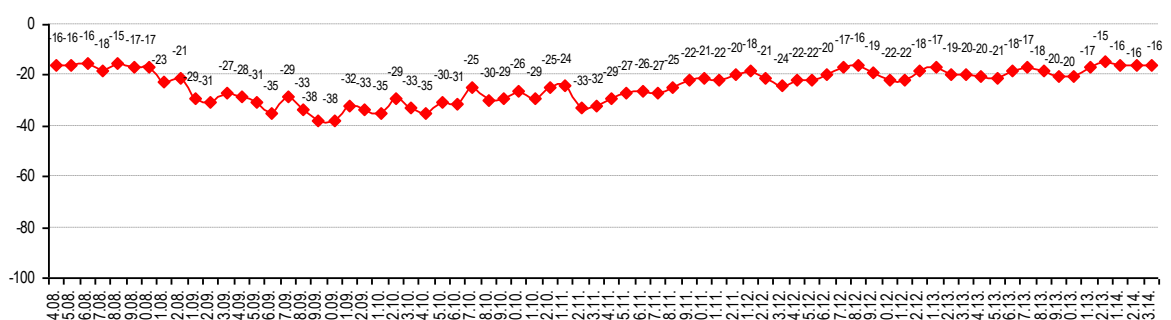
- Grūti pateikt
- Ļoti slikts
- Drīzāk slikts
- Viduvējs
- Drīzāk labs
- Ļoti labs

Visi respondenti

Pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējuma INDEKSS

Visi respondenti

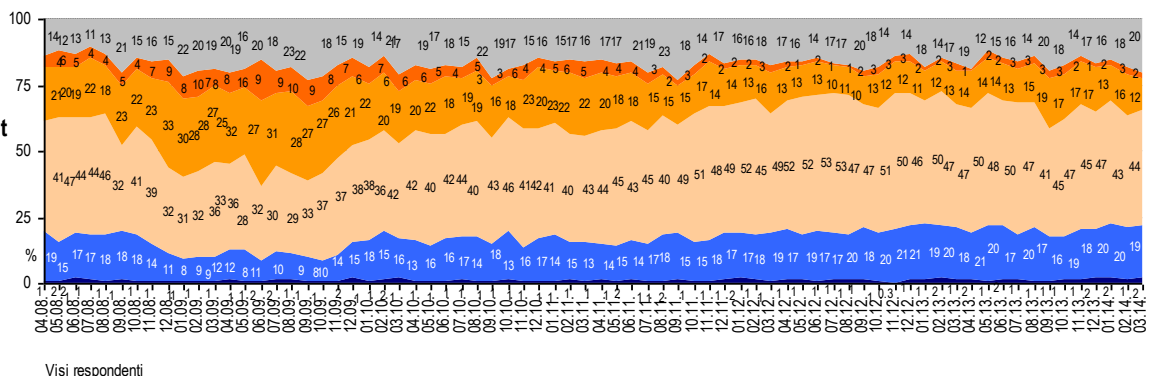
Būtiskas izmaiņas, salīdzinot ar februāri, martā nav vērojamas pašreizējā ģimenes materiālā stāvokļa vērtējumā: gan februārī, gan martā indekss ir -16. Aptuveni katrs desmitais respondents (11%) atbildēja, ka viņa ģimenes materiālais stāvoklis šobrīd ir labs (februārī tikpat: 11%). Uzskatu, ka ģimenes finansiālā situācija ir slikta, pauda 35% (februārī: 35%). Vairāk nekā puse (52%) iedzīvotāju savas ģimenes materiālo stāvokli vērtēja kā viduvēju (februārī: 54%).

Ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognoze

Domājot par Jūsu un Jūsu ģimenes materiālo stāvokli pēc 12 mēnešiem, vai, salīdzinot ar pašreizējo situāciju, tas, Jūsaprāt, visdrīzāk būs...

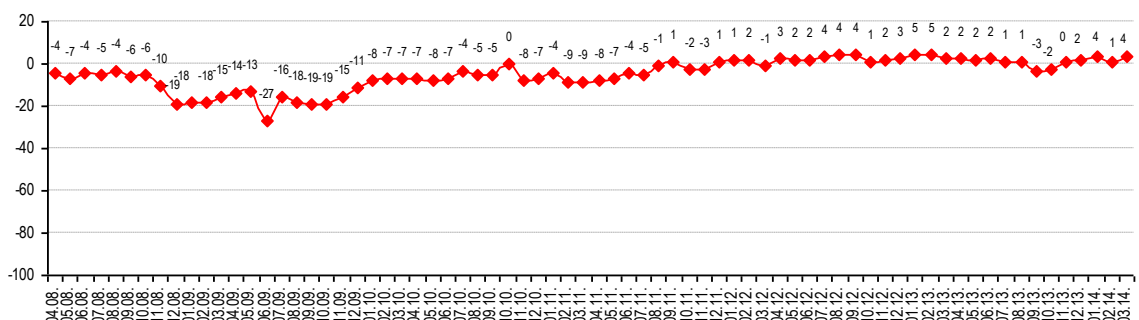
- Grūti pateikt
- Ievērojami pasliktinājies
- Drīzāk pasliktinājies
- Nebūs mainījies
- Nedaudz uzlabojies
- Ievērojami uzlabojies

Visi respondenti

Ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognozes INDEKSS

Visi respondenti

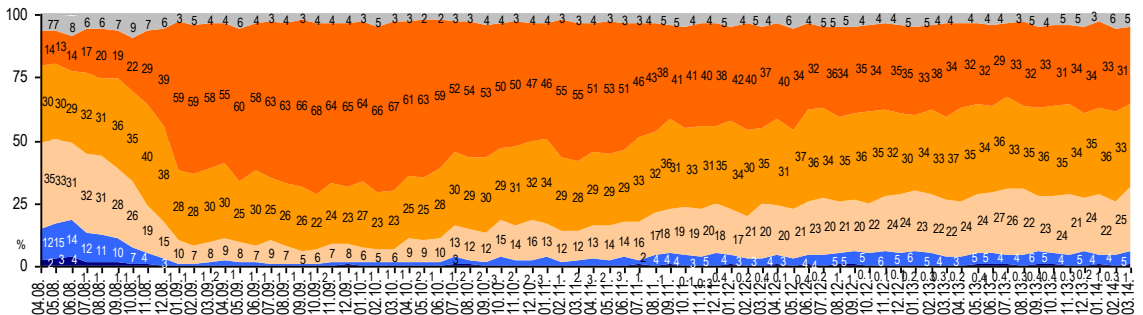

Optimisma pieaugums ir vērojams prognozēs par ģimenes materiālā stāvokļa izmaiņām: viedokli, ka pēc gada tas būs uzlabojies, pauda 21% (februārī tikpat: 21%), bet, ka pasliktinājies – 14% (februārī: 19%). Ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognozes indekss martā ir pakāpies līdz +4 (februārī: +1).

Iespēju atrast labu darbu vērtējums

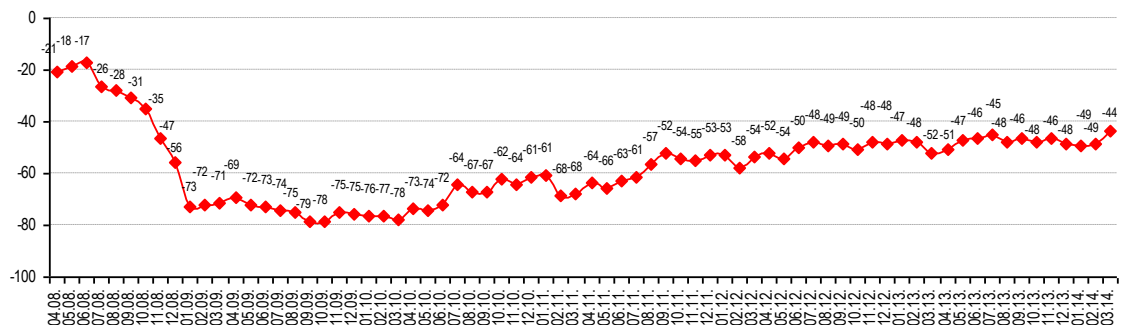
Kādas, Jūsuprāt, šobrīd kopumā ir iespējas Latvijā atrast labu darbu? Vai, Jūsuprāt, tās ir...

Grūti pateikt
 Ļoti sliktas
 Drīzāk sliktas
 Viduvējas
 Drīzāk labas
 Ļoti labas
 Visi respondenti

Darba izredžu vērtējuma INDEKSS

Visi respondenti

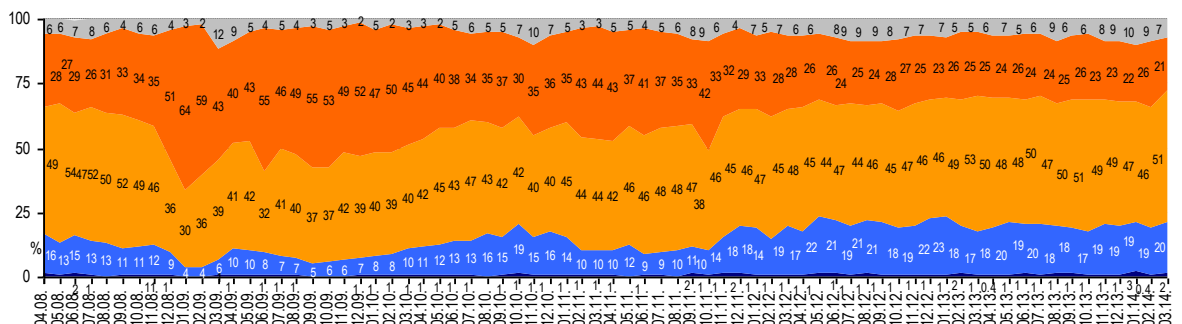

Nedaudz optimistiskāki nekā februārī martā iedzīvotāji bijuši, vērtējot arī iespējas Latvijā atrast labu darbu: izredzes atrast labu darbu par labām uzskatīja 6% (februārī: 4%), par sliktām – 64% (februārī: 69%). Lai gan darba izredžu vērtējuma indekss martā ir pakāpies, tas joprojām ir viens no zemākajiem no šajā pētījumā analizētajiem (februārī: -49, martā: -44).

Valdības darba vērtējums

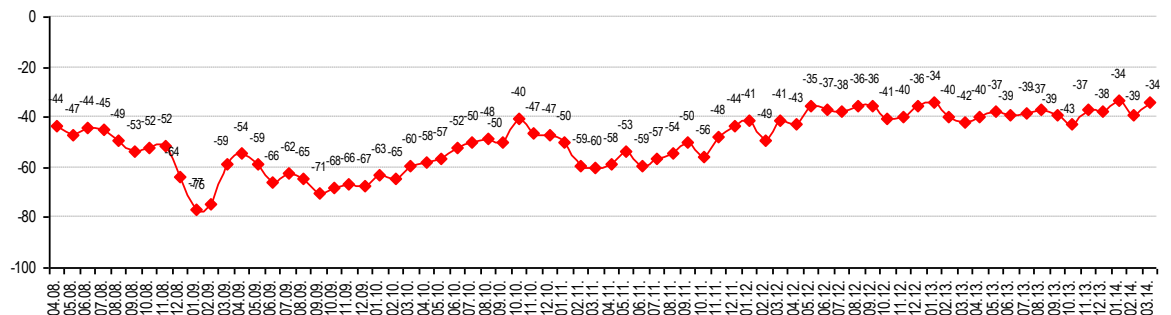
Kā Jūs šobrīd vērtējat Latvijas valdības darbu? Vai Jūs ar to esat...

Grūti pateikt
 Pilnībā neapmierināts
 Drīzāk neapmierināts
 Drīzāk apmierināts
 Pilnībā apmierināts
 Visi respondenti

Valdības darba vērtējuma INDEKSS

Visi respondenti

Pozitīvas pārmaiņas redzamas arī valdības darba vērtējumā: pēc krituma februārī valdības darba vērtējuma indekss atkal ir pakāpies līdz 2014.gada janvāra līmenim un ir -34 (februārī tas bija -39). Kopumā ar valdības darbu martā apmierināti bija 22% (februārī: 19%), neapmierināti – 72% (februārī tikpat: 72%).

II DAĻA – EKSPERTU KOMENTĀRI PAR INDIKATORIEM

Agnese Rutkovska, Latvijas Bankas ekonomiste

Pavasara atnākšana ne tikai ietekmējusi dzīvās dabas rosību, bet arī uzlabojusi cilvēku prātu. Pēc īslaicīgas iedzīvotāju noskaņojuma pasliktināšanās februārī „DNB Latvijas barometra” pētījuma rezultāti martā uzrāda atgriešanos pie iepriekšējā gada nogales optimistiskā līmeņa.

Optimisms gan šajā gadījumā ir nosacīts un vairāk attiecināms uz sabiedrības noskaņojuma pārmaiņām laika gaitā - patlaban kopējā noskaņojuma indekss ir pie augstākās atzīmes kopš aptaujas uzsākšanas 2008. gadā, tomēr mērījums – mīnus 20 punkti - joprojām atrodas negatīvajā zonā. Citiem vārdiem sakot, iedzīvotāji ir vairāk neapmierināti nekā apmierināti ar savu materiālo stāvokli un valsts ekonomisko attīstību.

Tomēr atgādināšu, ka arī citas aptaujas allaž ir uzrādījušas iedzīvotāju kritisko skatu uz politiskajiem un ekonomiskajiem procesiem un šāds negatīvs skatījums bijis arī straujās izaugsmes gados 2007. - 2008. gadā, tikai ar citiem negatīvā noskaņojuma iemesliem – toreiz raizes sagādāja ar divciparu gada pieauguma tempiem augošās cenas un citas tautsaimniecības nesabalansētības (piemēram, uzpūstais nekustamā īpašuma un būvniecības nozares burbulis, rūpnieku zaudētā konkurētspēja ārējos tirgos utt.).

Savukārt pašlaik lielākās bažas saistāmas ar notiekošo mūsu kaimiņos Krievijā un Ukrainā. Visticamāk, šis arī būs galvenais klupšanas akmens sabiedrības noskaņojuma uzlabojumam tuvākajos mēnešos.

Arnis Lapiņš, „P.R.A.E. Sabiedrisko attiecību” projektu direktors

Dzīve iet uz augšu, arī iedzīvotāji sāk to apjaust un atzīst, ka valsts attīstās, arī dzīves līmenis ja nu ne pašlaik, tad tuvākā nākotnē uzlabosies. Arī attieksme pret valdību mainās uz labu. Varbūt tomēr ir bijis veiksmes stāsts, tikai iepriekš cilvēki spītīgi izvairījās to atzīt?

Patiešām, kopējās situācijas attīstības indekss ir palielinājies no -28 līdz -20. To respondentu skaits, kuri domā, ka ekonomiskā situācija valstī ir laba, palielinājies par 3 punktiem, bet to, kuri uzskata, ka ekonomiskā situācija uzlabojas, - par diviem punktiem. Beidzot par veseliem 5 punktiem palielinājies darba izredžu vērtējums, bet par 3 – ģimenes materiālā stāvokļa attīstības prognoze.

Arī attieksmes pret valdības darbu martā indekss ir uzlabojies par 5 punktiem.

Tiesa, vērtējot pašreizējo ekonomikas stāvokli, tikai 4% aptaujāto iedzīvotāju to uzskata par labu, bet veseli 54% domā, kas tas ir slikts. Tikai 15% iedzīvotāju, vērtējot Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu virzienu, domā, ka situācija uzlabojas.

Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognozes vispār krīt ārā no kopējās uzlabošanās tendences – uzlabojuma pret februāri nav. Savukārt ar valdības darbu bija apmierināti 22%, kamēr 72% to vērtēja kā neveiksmīgu.

Pētījuma rezultātus var interpretēt dažādi atkarībā no tā, kam pievēršam galveno uzmanību. Ja mums galvenais ir kustība, tas, vai notiek pozitīvas izmaiņas, tad varam priecāties, ka tiešām tās notiek, turklāt attīstība ir pareizajā virzienā. Taču, ja gribam sagaidīt, ka iedzīvotāju attieksme sasniedz vismaz līmeni, kāds tas bija pirms gadiem desmit, tad rodas jautājums, vai kustība nav pārlietu lēna un cik gadus vēl nāksies dzīvot pesimistu sabiedrībā, kas pašreizējā situācijā nenāk par labu valsts stabilitātei.

Uldis Osis, Latvijas Zinātņu akadēmijas korespondētājloceklis, SIA „Konsorts” padomes priekšsēdētājs

Kopējais sabiedrības noskaņojums "svārstīgi stabils" saglabājas pie indeksa -20 atzīmes, tātad kopumā negatīvs. Kā apburts tas nespēj no šīs atzīmes atrauties neitrālā (nulle) virzienā jau kopš 2012.gada vasaras nogales. Tas kopumā atspoguļo valsts ekonomikas stāvokli, kur vērojamas atsevišķas pozitīvas tendences, piemēram, bezdarba vai inflācijas līmeņa samazināšanās, par ko liecina arī pašreizējā ekonomikas stāvokļa vērtējuma indeksa pakāpeniska uzlabošanās. Taču respondenti, jādomā, būs izjūti arī negatīvas, piemēram, ekonomiskās izaugsmes tempa samazināšanās iezīmes. To atspoguļo Latvijas ekonomikas stāvokļa izmaiņu virziena indekss, kurš kopš pērnā gada vasaras, kad tas bija sasniedzis 0 (neitrālu) atzīmi, gada otrā pusē un šī gada sākumā uzrāda pasliktināšanās tendenci.

Salīdzinoši pozitīvāks ir cilvēku nākotnes redzējums - attiecīgais indekss vismaz ir samērā neitrāls un svārstās +/-0 apvidū. Tas nozīmē, ka iedzīvotāji tuvākajā nākotnē nesaredz nedz iemeslus kādām ievērojamām bažām, nedz arī kādus būtiskus pozitīvus faktorus. To apstiprina arī Latvijas ekonomikas stāvokļa attīstības prognozes indekss, kurš kopš 2010.gada rudens ar lielāku vai mazāku amplitūdu svārstās nosacītā nulles (neitrālā) "koridorā". Arī notikumi Ukrainā un ar tiem saistītie

starptautiskie riski acīmredzot vēl nav tikuši vērtēti kā pietiekami nozīmīgi, vai arī iedzīvotājiem ir radusies sajūta, ka viņi tiks pasargāti no šo negatīvo faktoru ietekmes.

Ieva Strode, tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centra „SKDS” sociālo un politisko projektu direktore

Zināmā mērā vērtējumu par iedzīvotāju vērtējumu labklājībai valstī varētu veikt, balstoties uz indikatoriem vien: savas ģimenes materiālo stāvokli pozitīvi vērtē 11%, bet valsts ekonomisko stāvokli – 4%, savukārt situācijas uzlabošanos pēc gada prognozē nedaudz vairāk nekā ceturtdaļa iedzīvotāju (21% par ģimenes materiālo stāvokli un 23% par valsts ekonomisko situāciju).

Jāpiebilst, ka dažādu sociāldemogrāfisko grupu vērtējums ģimenes materiālajam stāvoklim atšķiras: virs vidējiem rādītājiem ir noskaņojums grupās vecumā no 18 līdz 24 gadiem (14%) un no 25 līdz 34 gadiem (19%), bet, piemēram, no iedzīvotājiem vecumā no 55 līdz 74 gadiem vien 5% savas ģimenes materiālo stāvokli ir atzinuši par labu. Atšķiras arī dažādos reģionos aptaujāto atbildes: pozitīvāk situāciju vērtējuši Kurzemē (19%) un Pierīgā (17%) dzīvojošie, bet kritiskāk – Vidzemē (5%) un Latgalē (5%) aptaujātie.

Jāpiebilst - lai arī, salīdzinot ar iepriekšējiem mēnešiem, rādītāji svārstās, tendences, ka kritiskāk noskaņoti ir cilvēki vecumā virs 45 gadiem, Latgalē un Vidzemē dzīvojošie, paliek nemainīgas. Lielāks pesimisms nekā caurmērā (ar pāris izņēmumiem) ir vērojams, arī analizējot šo grupu atbildes par situācijas izmaiņām pēc gada. Jāatzīst gan, ka arī salīdzinoši pozitīvāk noskaņotajās grupās nevar runāt par apmierinātību ar esošo situāciju un optimismu.

„DNB Latvijas barometra” pētījuma dati iezīmē arī tendenci, ka gados vecāki cilvēki un Latgalē dzīvojošie ir arī ievērojami kritiskāk noskaņoti par iespējām atrast labu darbu. 2014.gada martā iespējas par kopumā labām atzina 6%, februārī - 4%, tad Latgalē šis rādītājs nesasniedz 1%.

III DAĻA – LABKLĀJĪBA

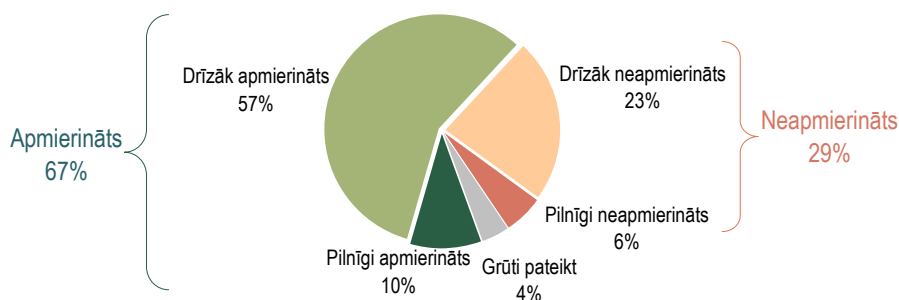
Galvenie rezultāti

Lai gan, vērtējot savas ģimenes pašreizējo materiālo stāvokli, iedzīvotāju vidū valda pesimisms, aptuveni 2/3 atzīst, ka kopumā ir apmierināti ar savu dzīvi, bet nedaudz vairāk kā puse – ka ir apmierināti ar savu, savas ģimenes labklājību. Par būtiskāko lietu, lai būtu apmierināti ar dzīvi, respondenti atzina labu veselību, bet par panākumu atslēgu visbiežāk uzskatīta laba izglītība.

- Saskaņā ar aptaujas datiem 67% iedzīvotāju kopumā ir apmierināti **ar savu dzīvi** (t.sk. 10% - „pilnīgi apmierināti”). Neapmierinātību pilda 29% (t.sk. 6% - „pilnīgi neapmierināti”).
- Par būtiskākajiem **apmierinātības ar dzīvi aspektiem** respondenti uzskatīja labu veselību (74%), materiālo labklājību (61%) un labu ģimeni (51%).
- Nedaudz vairāk kā puse (53%) aptaujāto Latvijas iedzīvotāju bija apmierināti **ar savu, savas ģimenes labklājību** (t.sk. 6% - „pilnīgi apmierināti”). Tiesa, arī kritisks savas labklājības vērtējums sniegts salīdzinoši bieži (42%), tajā skaitā 9% ar savu un ģimenes labklājības līmeni bija „pilnīgi neapmierināti”. Jāmin, ka labklājības vērtējums kopš 2011.gada ir uzlabojies: ja apmierināti ar to 2011.gadā bija 28%, tad 2014.gadā tie bija jau 53%.
- Savukārt jautāti par labklājības līmeni **piecu gadu laikā notikušajām pārmaiņām**, 25% aptaujāto atbildēja, ka tas pēdējos piecos gados ir uzlabojies. Par nemainīgu to atzina 39%, bet 30% respondentu norādīja, ka viņu labklājības līmenis ir pasliktinājies.
- Raksturojot darbības, kuras viņi ar mērķi **nopelnīt vairāk naudas** ir veikuši pēdējo piecu gadu laikā, visbiežāk respondenti atbildēja, ka ir vairāk strādājuši (51%), bet aptuveni 1/5 (19%) norādīja, ka ir atraduši citu – labāk atalgotu darbu.
- Pētījuma dati liecina, ka gandrīz vienlīdz bieži aptaujātie Latvijas iedzīvotāji par svarīgāko **faktoru cilvēka labklājības iegūšanā** uzskatījuši gan viņa paša centienus, gan ārējos apstākļus (attiecīgi 46% un 45%). Jāpiebilst, ka, salīdzinot ar 2011.gadā veiktās aptaujas datiem, 2014.gadā biežāk par labklājības noteicēju atzīts pats cilvēks, viņa pūles (2011.: 37%, 2014.: 46%).
- Lūgti nosaukt trīs būtiskākās lietas, lai cilvēks varētu gūt panākumus dzīvē, visbiežāk par vienu no tām atzīta laba izglītība (57%). Salīdzinoši bieži nosauktas arī tādas atbildes kā „kontakti ar „pareizajiem” cilvēkiem” (39%) un „enerģiskums” (36%).

Apmierinātība ar dzīvi

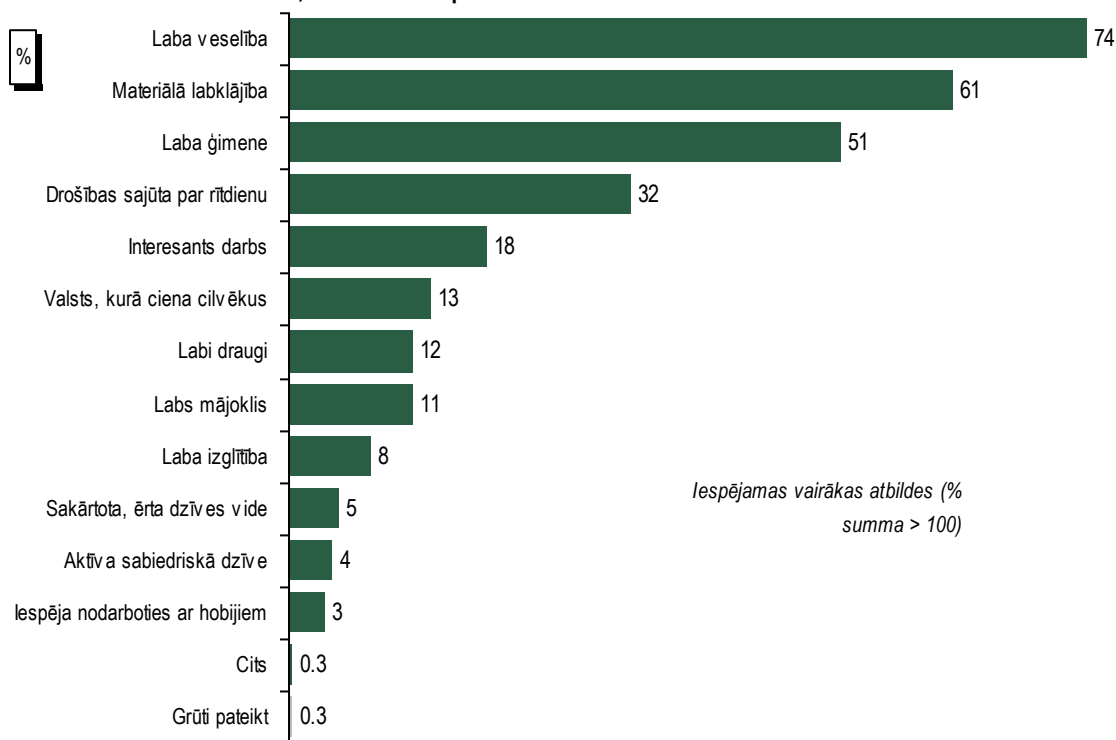
Cik apmierināts/-a Jūs esat ar savu dzīvi kopumā?

2014.gada 7.marts - 20.marts, N=1000 Latvijas iedzīvotāji

„DNB Latvijas barometra” Nr.68 ietvaros respondentiem jautāja, vai viņi ir apmierināti ar savu dzīvi. Apstiprinošu atbildi kopumā sniedza aptuveni 2/3 (67%), tajā skaitā katrs desmitais norādīja, ka ir „pilnīgi apmierināts” ar savu dzīvi. Pesimistiski noskaņoti bija 29%, tajā skaitā 6% atzina, ka viņus sava dzīve „pilnīgi neapmierina”.

Kas ir trīs būtiskākās lietas, lai Jūs būtu apmierināts/-a ar dzīvi?

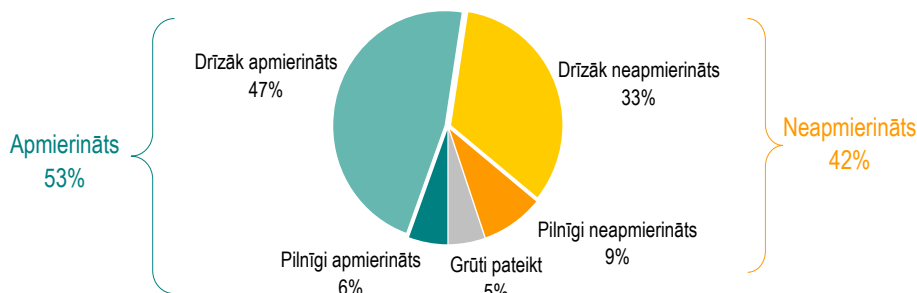

2014.gada 7.marts - 20.marts, N=1000 Latvijas iedzīvotāji

Jautāti, kas ir trīs būtiskākās lietas, lai būtu apmierināti ar dzīvi, visbiežāk respondenti atbildēja, ka tā ir laba veselība (74%). Materiālo labklājību par svarīgu aspektu uzskatīja 61%, bet labu ģimeni – 51%. Aptuveni trešdaļa (32%) aptaujāto iedzīvotāju norādīja, ka būt apmierinātiem ar dzīvi viņiem ļautu drošības sajūta par rītdienu. Citas atbildes atzīmētas retāk, un visretāk par svarīgu uzskatīta iespēja nodarboties ar hobijiem (3%).

Uzskati par savu un ģimenes labklājību

Cik apmierināts/-a Jūs esat ar savu, savas ģimenes labklājību?

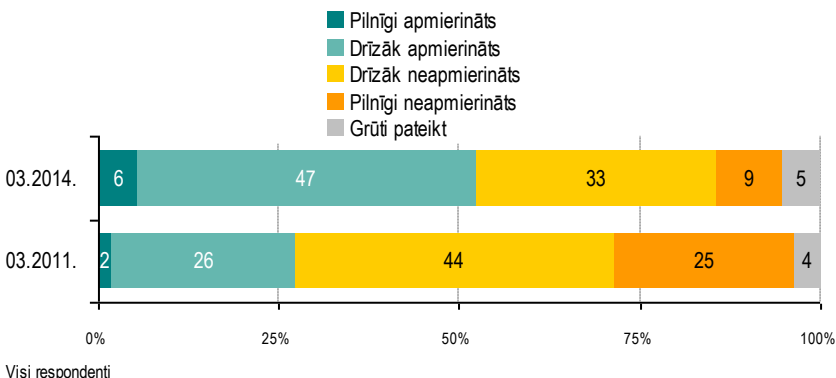
2014.gada 7.marts - 20.marts, N=1000 Latvijas iedzīvotāji

Nedaudz vairāk kā puse (53%) respondentu norādīja, ka ir apmierināti ar savu, savas ģimenes labklājību, tajā skaitā 6% ar to bija „pilnīgi apmierināti”. Neapmierinātību puda 42%, tajā skaitā 9% atbildēja, ka ar savas ģimenes labklājību ir „pilnīgi neapmierināti”. Jāatgādina, ka tikai 11% respondentu savas ģimenes pašreizējo materiālo stāvokli uzskatīja par labu.

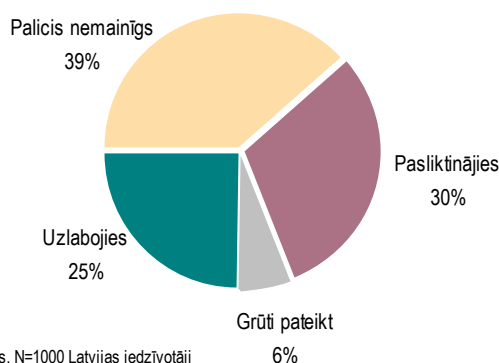
Cik apmierināts/-a Jūs esat ar savu, savas ģimenes labklājību?

2011. un 2014.gada aptauju datu salīdzinājums

Aptauju datu salīdzinājums liecina, ka 2014.gadā respondenti savu un savas ģimenes labklājību vērtējuši ievērojami atzinīgāk nekā 2011.gadā. Ja 2014.gadā apmierinātību ar savu, savas ģimenes labklājību puda 53%, tad 2011.gadā tie bija tikai 28%.

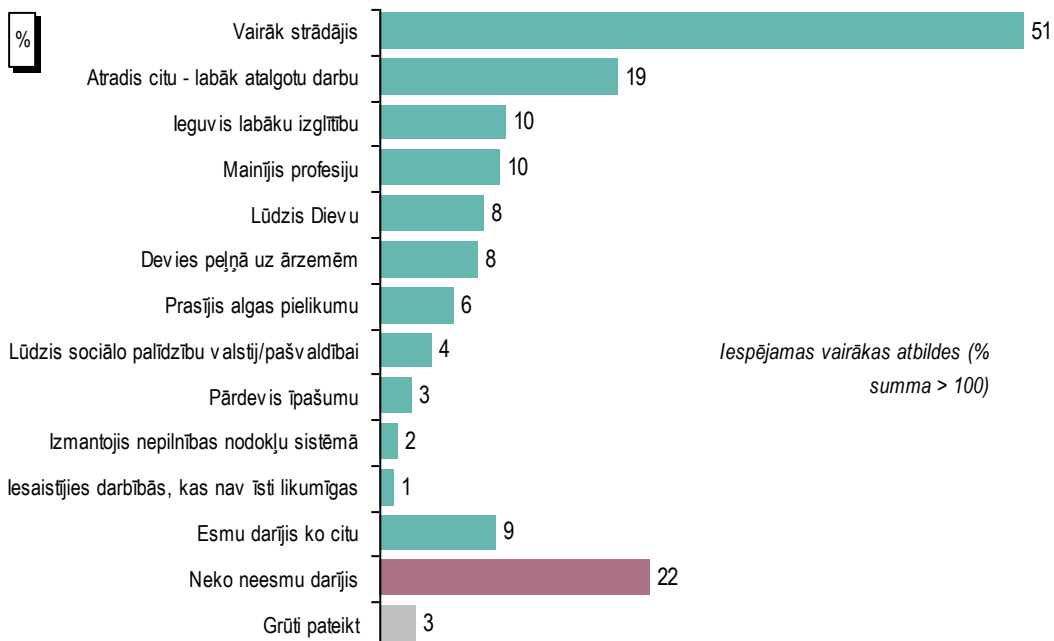
Vai pēdējos piecos gados Jūsu labklājības līmenis ir uzlabojies, palicis nemainīgs vai pasliktinājies?

2014.gada 7.marts - 20.marts, N=1000 Latvijas iedzīvotāji

Savukārt jautāti par labklājības līmeni piecu gadu laikā notikušajām pārmaiņām, 25% aptaujāto atbildēja, ka tas pēdējos piecos gados ir uzlabojies. Par nemainīgu to atzina 39%, bet 30% respondentu norādīja, ka viņu labklājības līmenis ir pasliktinājies.

Ko Jūs esat darījis pēdējo 5 gadu laikā, lai nopelnītu vairāk naudas?

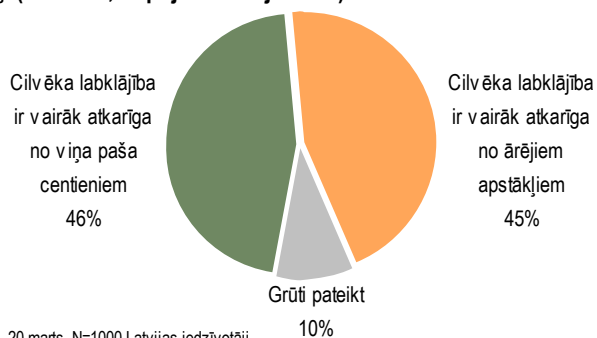
2014.gada 7.marts - 20.marts, N=1000 Latvijas iedzīvotāji

Iespējamās vairākas atbildes (%
summa > 100)

Aptuveni puse (51%) aptaujāto Latvijas iedzīvotāju atbildēja, ka pēdējo piecu gadu laikā, lai nopelnītu vairāk naudas, ir vairāk strādājuši, bet aptuveni 1/5 šim mērķim ir atraduši citu – labāk atalgotu darbu (19%). Katrs desmitais respondents atzina, ka pēdējo piecu gadu laikā, lai nopelnītu vairāk naudas, ir ieguvis labāku izglītību (10%) vai mainījis profesiju (10%). Visretāk iedzīvotāji atbildēja, ka, lai nopelnītu vairāk naudas, viņi ir iesaistījušies darbībās, kas nav īsti likumīgas (1%). Jāpiebilst, ka 22% respondentu norādīja, ka pēdējo piecu gadu laikā nav darījuši neko no minētā.

Uzskati par labklājību ietekmējošiem faktoriem

Kā Jūs domājat, kādā veidā cilvēks var iegūt labklājību - vai tas vairāk ir atkarīgs no viņa paša darba, centieniem, riskiem, vai arī to vairāk nosaka ārēji apstākļi (veiksme, kopējā situācija u.t.t.)?

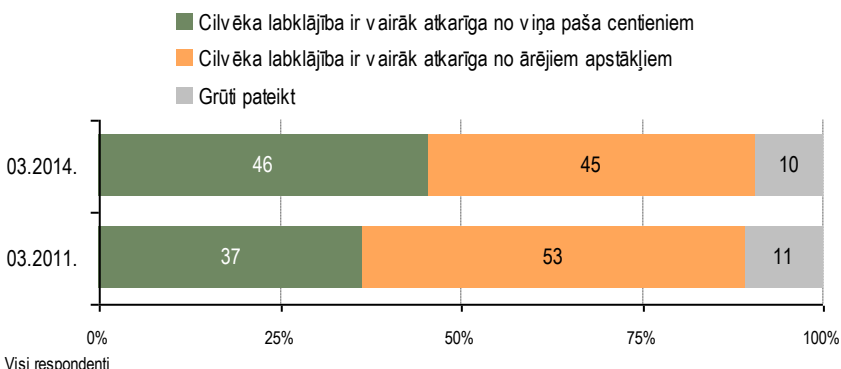

2014.gada 7.marts - 20.marts, N=1000 Latvijas iedzīvotāji

Iedzīvotāji nebija vienoti uzskatos par to, no kā vairāk ir atkarīga cilvēka labklājība – no viņa paša vai ārējiem apstākļiem. Uzskatu, ka tā ir atkarīga no paša cilvēka, viņa centieniem, pauda 46%, un gandrīz tikpat bieži pausts arī pretējs viedoklis – ka cilvēka labklājība vairāk ir atkarīga no dažādiem ārējiem apstākļiem (45%). Katram desmitajam respondentam nebija viedokļa šajā jautājumā (10%).

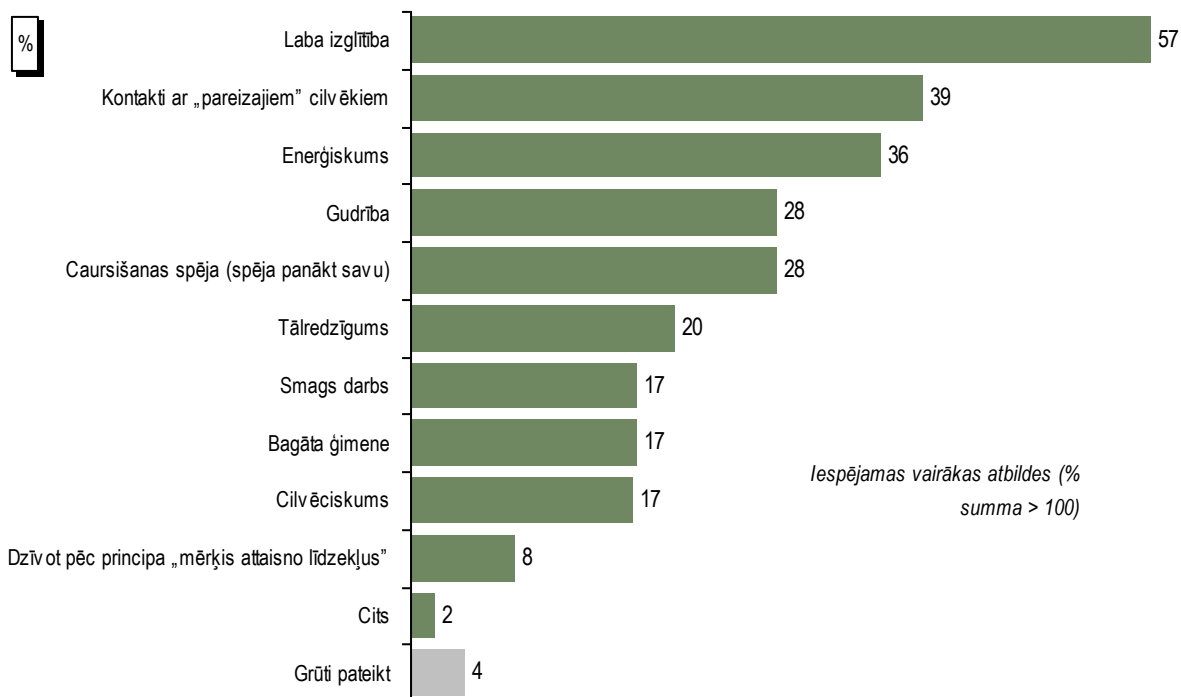
Kā Jūs domājat, kādā veidā cilvēks var iegūt labklājību - vai tas vairāk ir atkarīgs no viņa paša darba, centieniem, riskiem, vai arī to vairāk nosaka ārēji apstākļi (veiksme, kopējā situācija u.t.t.)?

2011. un 2014.gada aptauju datu salīdzinājums

Salīdzinot 2011. un 2014.gada veikto aptauju datus, jāsecina, ka 2014.gadā respondenti biežāk norādīja, ka cilvēka labklājība ir vairāk atkarīga no viņa paša centieniem (2011.: 37%, 2014.: 46%), retāk par tādiem atzīstot ārējos apstākļus (2011.: 53%, 2014.: 45%).

Kas, Jūsaprāt, ir trīs visbūtiskākās lietas, lai cilvēks varētu gūt panākumus dzīvē?

2014.gada 7.marts - 20.marts, N=1000 Latvijas iedzīvotāji

Visbiežāk par būtiskāko lietu, lai cilvēks varētu gūt panākumus dzīvē, aptaujātie Latvijas iedzīvotāji ir atzinuši labu izglītību (57%). Salīdzinoši bieži par būtiskiem atzīti arī kontakti ar „pareizajiem” cilvēkiem (39%) un enerģiskums (36%). Gudrību un caursišanas spēju par svarīgiem faktoriem panākumu gūšanā uzskatīja 28%. Citas atbildes nosauktas retāk, un visretāk par būtisko lietu atzīta dzīvošana pēc principa „mērķis attaisno līdzekļus” (8%).

IV DAĻA – EKSPERTU KOMENTĀRI PAR LABKLĀJĪBU

Maranda Behmane, Centrālā statistika pārvaldes Sociālās statistikas departamenta direktore

Centrālās statistikas pārvaldes apkopotā informācija liecina par to, ka iedzīvotāju savas ģimenes pašreizējā materiālā stāvokļa pesimistiskais vērtējums ir objektīvs. Protams, ir grūti būt optimistiem nepilnās ģimenēs dzīvojošiem, ja nabadzības riska indekss šajās mājāsniecībās bija 38.3%, vientuļiem pensionāriem, kuri vecāki par 65 gadiem – 33.5%, mājāsniecībās ar diviem pieaugušajiem un trīs un vairāk bērniem – 32.6%. Kaut arī strādājošo mēneša vidējā neto darba samaksa 2013. gadā ir par 30 eiro lielāka kā 2009. gadā, tomēr var prognozēt, ka pašreizējie mājāsniecību rīcībā esošie ienākumi vēl nav sasnieguši pirmskrīzes līmeni.

Par būtiskākajiem apmierinātības ar dzīvi aspektiem respondenti uzskatīja labu veselību (74%). Šis faktors uzskatāms par ļoti būtisku tieši Latvijas iedzīvotājiem. Atbilstoši Eiropas Savienības statistikas par ienākumiem un dzīves apstākļiem (EU-SILC) apsekojuma datiem 2013. gadā 16.7% Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka viņu vispārējais veselības stāvoklis ir slikts vai ļoti slikts un tikai 5.1% domā, ka tas ir ļoti labs. Turklāt, salīdzinot ar 2009. gadu, situācija būtiski nav uzlabojusies. Eiropas Savienības valstīs 2012. gadā savu veselības stāvokli kā sliktu vai ļoti sliktu vērtēja tikai 9.9% iedzīvotāju, bet kā ļoti labu – 23.5% iedzīvotāju.

Par būtisku apmierinātības ar dzīvi aspektu respondenti uzskatīja arī labu ģimeni (51%). Jāatzīst, ka arī šī prioritāte nav pārsteigums, jo Latvijā 2013. gadā no 1000 noslēgtām laulībām 615 tika šķirtas, gandrīz trešdaļa laulību tiek šķirtas pēc 5-9 gadiem, nedaudz mazāk (28%) - pēc 20 gadu kopdzīves.

Valts Kalniņš, sabiedriskās politikas centra „PROVIDUS” pētnieks

Ir bieži jūtama ironija, kad cilvēki izsakās par tā saukto Latvijas veiksmes stāstu, izejot no krīzes. Tomēr šī aptauja neļauj noliegt uzlabojumu. Apmierinātības ar savu un savas ģimenes labklājību pieaugums no 28% līdz 53% trīs gadu laikā liek domāt par izcilu sasniegumu. Būtiskas izmaiņas ir arī ticībā tam, ka cilvēka labklājība ir atkarīga no viņa paša darba, centieniem un riskiem. Izmaiņas šā uzskata piekritēju īpatsvarā ir no 37% līdz 46%. Tātad kopumā ir augusi ne tikai labklājība, bet arī pašāvērtība uz saviem spēkiem. Tās ir pozitīvas tendences. Sliktāk ir tas, ka vairāk nekā trešdaļa uzskata kontaktus ar „pareizajiem” cilvēkiem par vienu no visbūtiskākajām lietām, lai cilvēks gūtu panākumus dzīvē. Racionāls cilvēks, kas tam nopietni tic, veltīs lielas pūles šādu kontaktu kultivēšanai, dažkārt atstājot novārtā izglītību un inovatīvu risinājumu meklējumus. Šī ir bīstama pārliecība, jo mudina uz aklu paklausību nozares politiķiem, kuri dala naudu, uz pārspīlētu pakļāvību priekšniekiem, kuriem ir „taisnība” tikai tāpēc, ka viņi ir priekšnieki, un uz nepamatotu respektu pret ļaudīm, kuriem ir tā sauktie pareizie kontakti. Politiskā līmenī šīs iezīmes veicina korupciju, kura noteica Latvijas īpaši sliktu gatavību sastapties ar krīzi ap 2008. gadu. No šī grābekļa Latvija vajadzētu pēc iespējas ātrāk atbrīvoties, lai izaugsme un mūsu apmierinātība ar to būtu ilgtspējīga.

Mārtiņš Moors, Rīgas domes Labklājības departamenta Sociālās pārvaldes priekšnieks

Vērtējot jaunākā „DNB Latvijas barometra” datus par iedzīvotāju apmierinātību ar savu labklājību, jāsecina, ka, salīdzinot 2011. un 2014.gada aptauju rezultātus, arvien vairāk cilvēku ir apmierināti ar savu dzīvi un ģimenes labklājību, kā arī arvien vairāk respondentu uzskata, ka cilvēka labklājība ir vairāk atkarīga no paša centieniem, nevis ārējiem apstākļiem. Tas nozīmē, ka cilvēki arvien vairāk izvērtē tieši savas personīgās iespējas uzlabot savu dzīvi – strādājot, mainot darbu, iegūstot citu profesiju. Tomēr katrs piektais neko nav darījis, lai mainītu savu labklājības līmeni.

Rīgā novērojamā situācija sociālās palīdzības jomā parāda, ka samazinās trūcīgo personu skaits (kuru vidējie ienākumi mēnesī pēdējo trīs mēnešu laikā nepārsniedz 128.06 eiro un kuri atbilst pārējiem normatīvajos aktos noteiktajiem kritērijiem). Dati liecina, ka šī gada pirmajos trijos mēnešos, salīdzinot ar 2013.gada pirmajiem trīs mēnešiem, šis samazinājums ir 31%, sociālo pabalstu saņēmēju skaits 2014.gada pirmajos trīs mēnešos salīdzinot ar 2013.gada pirmajiem trīs mēnešiem samazinājās par 12% jeb 5 177 personām (no 42 199 sociālo pabalstu saņēmējiem 2013.gada janvārī - martā līdz 37 022 - 2014.gada janvārī - martā). Savukārt, salīdzinot 2013.gadu ar 2012.gadu – trūcīgo personu skaits Rīgā ir samazinājies par 29% (no 38 933 trūcīgām personām 2012.gadā līdz 27 691 trūcīgai personai 2013.gadā), bet sociālo pabalstu saņēmēju skaits par 17% (no 72 380 sociālo pabalstu saņēmējiem 2012.gadā līdz 60 250 sociālo pabalstu saņēmējiem 2013.gadā).

Sociālo pabalstu saņēmēju skaita samazinājumu ietekmējuši dažādi faktori. Pirmkārt, palielinās pabalsta garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai (turpmāk – GMI pabalsts), saņēmēju vidējie ienākumi (no 46,14 euro (Ls 32.43) vidēji vienai personai 2012.gada decembrī uz 55,83 euro (Ls 39.24) vidēji vienai personai 2013.gada decembrī). Otrkārt, nedaudz turpina samazināties GMI pabalsta saņemšanas vidējais ilgums (2011.gadā tas bija 7,66 mēneši, 2012.gadā - 7,25 mēneši, 2013.gadā – 6,5 mēneši). Sociālo pabalstu saņēmēju skaita samazināšanos ietekmēja arī 20 Rīgas Sociālā dienesta

sociālo darbinieku, kuri strādā ar personām ar bezdarba problēmām, veiktais sociālais darbs. Viņi 2013.gadā strādāja ar 1 486 šādiem klientiem, no kuriem 248 atrada algotu darbu.

2013.gadā turpinoties iepriekšējo gadu tendencei - uzlabojoties bezdarba rādītājiem Rīgā, samazinājās Rīgas Sociālajā dienestā reģistrēto darbaspējīgo nestrādājošo klientu skaits, tai skaitā arī ilgstoši nestrādājošo personu skaits. Nodarbinātības valsts aģentūrā reģistrētais bezdarba līmenis Rīgā 2013.gada beigās salīdzinājumā ar 2012.gada beigām samazinājās par 0.8 procentu punktiem. Arī reģistrēto bezdarbnieku skaits salīdzinājumā ar 2012.gada decembri 2013.gada decembrī samazinājās par 14% (no 21 381 personas līdz 18 305 personām). 2013.gada laikā samazinājās arī ilgstošo bezdarbnieku (nestrādā ilgāk par 12 mēnešiem) skaits no 6 946 personām uz 3 889 personām. Savukārt bezdarbnieku skaits, kas saņēma bezdarbnieka pabalstu, 2013.gada laikā pieauga no 7 176 personām janvārī līdz 9 748 personām decembrī. Bezdarba rādītāju uzlabošanās ietekmēja pašvaldības testēto pabalstu saņēmēju skaitu bezdarbnieku vidū un 2013.gadā bezdarbnieku skaits, kas saņēma pašvaldības testētos pabalstus, samazinājās par 44% (no 5 386 personām 2012.gada beigās līdz 3 030 personām 2013.gada beigās). Savukārt ilgstoši nestrādājošo pašvaldības testēto pabalstu saņēmēju skaits Rīgas Sociālajā dienestā samazinājās par 52% (no 2 164 personām 2012.gada beigās līdz 1 049 personām 2013.gada beigās).

Trūcīgo personu skaita samazināšanās vērojama ne tikai Rīgā, bet valstī kopumā. Latvijas Republikas Labklājības ministrijas apkopotā informācija liecina, ka 2012.gada decembrī visās Latvijas pašvaldībās kopā reģistrētas 109 595 trūcīgas personas, bet 2013.gada decembrī – 81 908 trūcīgas personas.

Jāatzīmē arī tas, ka 42% respondentu savas ģimenes labklājību vērtē kā neapmierinošu un 30% respondentu uzskata, ka pēdējos piecos gados viņu labklājības līmenis ir pasliktinājies. Tas varētu būt saistīts ar to, ka strādājošie ar valstī noteikto minimālo atalgojumu nevar nodrošināt savas ģimenes pamatvajadzības. Tieši ienākumiem no algota darba būtu jānosaka iedzīvotāju labklājības līmenis, valsts sociālajam atbalstam un īpaši pašvaldības sociālajai palīdzībai atstājot krīzes situācijas mazināšanas un minimālu iztikas līdzekļu nodrošināšanas lomu, lai iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem būtu motivācija pašiem ar savu sociāli ekonomisko aktivitāti uzlabot labklājību, nevis paļauties uz pabalstiem kā iztikas avotu.

Tāpēc ir būtiski atzīmēt arī citu tendenci, kura parādās vienlaikus ar sociālās palīdzības saņēmēju un trūcīgo personu skaita samazinājumu – palielinās to pensionāru skaits, kuru pensija nesasniedz EUR 128.06 līmeni (valstī noteiktais trūcīgas personas ienākumu līmenis), tāpēc viņiem jāpaļaujas uz pašvaldības palīdzību. 2013.gadā Rīgas pašvaldība šai mērķa grupai GMI pabalstu piešķir 3 610 personām (par 10% vairāk kā 2012.gadā) EUR 1 352 138 apmērā (par 17% vairāk kā 2012.gadā) un dzīvokļa pabalstu 14 730 personām (par 7% vairāk kā 2012.gadā) EUR 4 569 216 apmērā (par 12% vairāk kā 2012.gadā).

Vienlaikus ir parādījusies tendence pieaugt GMI un dzīvokļa pabalstu saņēmēju – darbaspējīgu strādājošu personu īpatsvaram starp visiem darbaspējīgajiem GMI un dzīvokļa pabalsta saņēmējiem. Ja 2012.gadā darbaspējīgu strādājošu GMI vai dzīvokļa pabalstu saņēmēju skaits starp visiem darbaspējīgajiem GMI un dzīvokļa pabalsta saņēmējiem bija 28.6%, tad 2013.gadā šādu personu jau bija 34%.

Tas liecina, ka palielinās pensionāru skaits, kuri saņem neadekvāti zemu pensiju, kā arī to personu īpatsvars, kuri ar algotu darbu nespēj nodrošināt pamatvajadzības minimālā apmērā.

Normunds Rudzītis, DNB bankas Klientu apkalpošanas vadītājs Latvijas reģionos

Gan „DNB Latvijas barometra”, gan bankas ikdienas darbības rezultāti rāda, ka arī šogad pavasaris nes optimismu gan cilvēku attieksmē pret notiekošo, gan arī vēlmē darboties, lai uzlabotu savas dzīves kvalitāti – ir paaugstinājies kā iedzīvotāju noskaņojums kopumā gandrīz visos no analizētajiem indeksiem, tā arī bankas kredītēšanas apjomi.

Jau pirms gada gan politiķi, gan makroekonomisti masu medijos runāja par to, ka valsts tautsaimniecība strauji atveseļojas un ir vērojama ilgspējīga izaugsme. Tomēr, ja pirms gada iedzīvotāji šo uzlabošanos savos maciņos nesajuta, tad pēdējo mēnešu laikā gan pētījumu dati, gan arī kredītēšanas apjomi liecina, ka, apkopojot 2013. gada darbības rezultātus, šo pozitīvo ietekmi ir konstatējuši arī Latvijā strādājošie uzņēmumi un devuši arī pozitīvus signālus saviem darbiniekiem. Tas atspoguļojas Latvijas iedzīvotāju prognozēs par ģimenes materiālā stāvokļa izmaiņām – viedokli, ka tas pēc gada būs uzlabojies, pauda 21% respondentu, un ir samazinājusies tā iedzīvotāju daļa, kas uzskata, ka valsts ekonomikas stāvoklis pēc gada būs pasliktinājies (14% martā salīdzinājumā ar 19% februārī).

Jaunākie „DNB Latvijas barometra” dati liecina, ka vairāk nekā puse – 53% - Latvijas iedzīvotāju jūtas apmierināti ar savu un savas ģimenes materiālo stāvokli. 2011. gadā apmierinātību ar savu finanšu stāvokli pauda tikai 21%, tomēr jautājums, vai ir uzlabojies Latvijas iedzīvotāju reālais materiālais stāvoklis, vai arī sabiedrība ir sākusi pragmatiskāk raudzīties uz savām vēlmēm un iespējām, paliek atvērts.

Vairāk nekā puse – 57% - Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka būtiskākais faktors, lai cilvēks varētu gūt panākumus dzīvē, ir laba izglītība, savukārt kontaktu ar pareizajiem cilvēkiem un enerģiskuma nozīmi īpaši uzsver attiecīgi 39% un 36% respondentu. Labas izglītības nozīmi novērtējošo iedzīvotāju lielais skaits zināmā mērā atspoguļo Latvijas uzņēmējdarbības vides attīstību – palielinoties gan uzņēmumu skaitam ar ārvalstu kapitālu, gan ilgspējīgu un eksportējošu vietējā kapitāla uzņēmumu skaitam, izglītība, kas ietver sevī arī valodu zināšanas un dažādas citas darba tirgū nepieciešamas prasmes, kļūst arvien nozīmīgāka.

Vairāk nekā trešā daļa respondentu ir uzsvēruši arī kontaktu ar “pareizajiem cilvēkiem” nozīmi, tomēr interesanti ir tas, ka tikai 17% iedzīvotāju par būtisku panākumu priekšnoteikumu uzskata smagu darbu. Šis rādītājs līdzi ar augsto labas izglītības un enerģiskuma nozīmes vērtējumu var liecināt par to, ka esam pārvarējuši krīzi un guvuši mācību, ka nereti nepietiek tikai ar smagu darbu – ilgtspējīgai attīstībai un labklājībai gan individuālā, gan uzņēmuma, gan valsts līmenī nepieciešama laba izglītība, laba komanda ar īstajiem cilvēkiem un enerģiskums ceļā uz mērķi.

Agnese Rutkovska, Latvijas Bankas ekonomiste

Cilvēkiem, kuriem patīk vingrināt prātu, risinot dažādas mīklas, šarādes un rēbusus, prieku un izaicinājumu varētu sniegt šis labklājības tēmai veltītais „DNB Latvijas barometra” pētījums. Te tik tiešām nākas prāt, vai atbildes uz dažādiem jautājumiem nenonāk savstarpējās pretrunās vai tomēr tās ir sakritīgas, tikai svarīgi pievērst uzmanību laika periodam, uz kuru jautājums ir attiecināms, un iespējamām iedzīvotāju attieksmes pārmaiņām.

Nedaudz vairāk nekā puse (53%) aptaujāto Latvijas iedzīvotāju 2014. gada martā ir bijuši apmierināti ar savas ģimenes labklājību (tostarp 6% - "pilnīgi apmierināti"). Ja salīdzina ar iepriekšējo (2011. gadā) veikto labklājības vērtējumu, tad pozitīvo atbilžu īpatsvars ir audzis teju divas reizes - no 28% līdz 53%. 2011. gads bija pirmais izaugsmes gads pēc krīzes periodā, tomēr iekšzemes pieprasījums joprojām bija ļoti vājš. Kopš 2011. gada pavasara privātais patēriņš ir audzis par aptuveni 15%, palielinājies nodarbinātības līmenis, mazinājies māsaimniecību parāda līmenis. Tādējādi uzlabojums labklājības novērtējumā šķiet gluži saprotams.

Aptaujā tika vaicāts arī par ģimenes labklājības līmeņa pārmaiņām pēdējo piecu gadu laikā, un 25% aptaujāto atbildēja, ka tas ir uzlabojies. Par nemainīgu to atzina 39%, bet 30% respondentu norādīja, ka viņu labklājības līmenis ir pasliktinājies. Un te nu rodas jautājumi. Ja pirms pieciem gadiem, t.i., 2009. gadā Latvijā krīze jau bija "pilnos auļos", tad kā tas nākas, ka šajā aptaujas jautājumā labklājības uzlabošanās dinamika izskatās tik nepārliciecināma?

Iespējams, respondentiem nebija viegli saprast, vai salīdzinājums ir veicams ar straujās izaugsmes laiku vai krīzi. Līdzīgi kā Ojāra Vācieša dzejolī – gads ir balts no abiem galiem un pa vidu zaļš; 2008. gada sākums vēl bija zaļš (ar strauju izaugsmi), bet tā paša gada nogale jau šķita balta un stindzinoša kā ziema. 2009. gadā straujā lejupslīde turpinājās, tika mazināts valsts sektorā strādājošo skaits, ierobežotas pensijas strādājošajiem pensionāriem utt. Līdz ar to izvēlētais atskaites punkts kā mērs var būt ļoti atšķirīgs, un būtiski mainīt rezultātus.

Šim novērtējumam var būt arī cits izskaidrojums. Iespējams, ir mainījusies attieksme un vērtības. Pat ja ģimenes labklājība bijusi nemainīga pēdējos piecos gados, kā to norādījuši 39% aptaujāto, tomēr apmierinātība ir augusi. Tas varētu būt saistīts ar attieksmes maiņu – tagad daudziem šķiet, ka glāze ir nevis pustukša, bet gan pa pusei pilna. Cilvēki vairs tik ļoti neskrien pakaļ dārgiem zīmoliem, luksusa automašīnām, necenšas rocībā sacensties ar kaimiņiem, to mākslīgi uzturot ar kredītiem un ilūzijām par strauju ienākumu kāpumu nākotnē. Šo pieņēmumu varētu apliecināt arī cits attieksmes maiņu uzrādošs jautājums - 2014. gadā biežāk par labklājības noteicēju atzīti paša cilvēka centieni, 2011. gadā aptaujātie ar pārliecinošāku pārsvaru sliecās pajauties uz ārējiem apstākļiem. Atbildi, ka cilvēka labklājība ir vairāk atkarīga no viņa paša centieniem, 2011. gadā sniedza 37% no aptaujātajiem, bet 2014. gadā – jau 46%.

Neapšaubāmi šo aptaujas rezultātu skaidrošanā varētu rast vēl nevienu vien argumentu, tai skaitā emigrācijas ietekmi uz aptaujāto loku, aptaujas jautājumu formulējumu īpatnības utt. Tomēr gribētos cerēt, ka tik tiešām ir mainījusies cilvēku uztvere par to, kas ir svarīgs un vērtīgs pašu dzīvē un kā tas panākams. Ambīcijas un vēlme sasniegt augstāku labklājības līmeni nav nekāds peļams, bet tas darāms ar prātu un savu iespēju objektīvu izvērtējumu, neaizmirstot novērtēt arī jau sasniegto.

Sasniegtā novērtēšanā nepieciešami kādi atskaites punkti. Viens no tādiem ir starptautiskais labklājības indekss (Prosperity Index), kura aprēķinā tiek ņemta vērā ne tikai materiālā labklājība, bet arī iedzīvotāju subjektīvā apmierinātība ar dzīves kvalitāti, personīgā brīvība un uzņēmējdarbības iespējas. Šajā labklājības indeksā Latvija 2013. gadā bijusi 48. vietā no 142 pasaules zemēm (www.prosperity.com). Tātad Latvija faktiski atrodas starp trešo daļu valstu ar augstāko labklājības līmeni, kas nebūt nav slikti, lai gan vienmēr jau varētu vēlēties labāku novērtējumu. Lietuva un Igaunija tiek vērtētas kā valstis ar augstāku labklājības līmeni nekā Latvijā, tātad pamats neapmierinātībai ir. Un atkal jau viss ir mūsu pašu rīcības un attieksmes ziņā - būt apmierinātiem ar rezultātu vai nē, censties pašiem to uzlabot vai nē.

Klāvs Sedlenieks, sociālantropologs, Rīgas Stradiņa universitātes lektors

Pretēji stereotipam, ka Latvijas iedzīvotāji ir pesimistiski un žēlojas par savu stāvokli, „DNB Latvijas barometra” pētījuma rādītāji liecina par to, ka ir samērā liels iedzīvotāju skaits, kas uz dzīvi raugās pozitīvi. 2/3 aptaujāto kopumā ir apmierināti ar savu dzīvi un tikai 1/3 nav apmierināta. Attiecībā uz apmierinātības pamatu visvairāk pieminēta laba veselība (74%), kam seko materiālā labklājība (61%), laba ģimene (51%). Pārējie faktori jau ir ievērojami mazāk svarīgi. Interesanti, ka visas pieminētās vērtības (bet it īpaši pirmās divas) ir atkarīgas no konteksta. Pētījumi rāda, ka materiālās labklājības līmenis nav svarīgs absolūtos skaitļos, bet relatīvi, t.i., salīdzinājumā ar to, cik lieli ir ienākumi pārējiem sabiedrības locekļiem vai arī, kādi tie ir bijuši ienākumi pagātnē. Algas pielikums padara cilvēku laimīgu uz kādu brīdi, bet vēlāk viss atgriežas iepriekšējās sliekšņos. Arī savas

veselības novērtējums ir atkarīgs no tā, kāds ir veselības stāvoklis citiem sabiedrības locekļiem. Ir novērots, ka uz jautājumu par apmierinātību ar savu dzīvi respondenti atbild daudz pozitīvāk, ja istabā ir invalīds ratiņkrēslā. Tātad grafiks, kas attēlo vispārējo apmierinātību ar dzīvi, jāskata kontekstā ar grafiku, kas apraksta viedokļus par šīs apmierinātības avotiem, bet tikai apzinoties, ka saikne starp šiem diviem rādītājiem ir caur relatīvo stāvokli attiecībā pret citiem sabiedrības locekļiem. Citiem vārdiem sakot - apmierināti ar dzīvi ir tie, kuri domā, ka viņu stāvoklis, salīdzinot ar citiem, veselības, materiālās labklājības un labas ģimenes jomā ir aptuveni salīdzināms vai mazliet labāks. Savukārt neapmierināti ir tie, kuri domā pretēji. Šajā ziņā 2/3 apmierināto ir samērā pozitīvs rādītājs, bet liecina, ka atlikusi 1/3 tomēr ir palikusi ievērojami iepakaļ. Šeit ir vieta rīcībpolitikām, kuras ir vērstas uz vienlīdzības un līdzīgu iespēju nostiprināšanu - it īpaši attiecībā uz ienākumiem un veselības aprūpi.

Mazliet vairāk nekā puse aptaujāto ir apmierināti arī ar savu materiālo labklājību. Būtiski, ka šo cilvēku procentuālais daudzums sabiedrībā kopš 2011. gada ir dubultojies. Tas acīmredzami norāda uz izklūšanu no krīzes. Vai tas liecina par lielākas materiālās vienlīdzības veidošanos, ir grūti spriest, jo 2011. gada zemais rādītājs varētu būt radies, salīdzinot savu materiālo stāvokli ne tik daudz ar citiem, kā ar savu iepriekšējo stāvokli, kurš šajā laikā vēl bija pakļauts krīzes ietekmei. Savukārt 2014. gada aptauja varētu atspoguļot arī salīdzinājumu ar iepriekšējiem gadiem un relatīvo uzlabojumu. Lai pārbaudītu šādu hipotēzi, būtu nepieciešams vēl viens jautājums, kas noskaidro respondentu viedokli par viņu materiālo stāvokli relatīvi pret citiem sabiedrības locekļiem.

Par labu pieņēmumam, ka labklājības vērtējuma pieaugumā tomēr ir samērā liela ekonomiskās vienlīdzības komponente, varētu liecināt grafiks, kas atspoguļo labklājības līmeņa izmaiņas pēdējos piecos gados. Šeit gandrīz vienāds respondentu daudzums atbild, ka tas ir uzlabojies un pasliktinājies (respektīvi - 25 un 30%), bet 39%, ka tas palicis nemainīgs. Te gan jāņem vērā, ka pēdējo piecu gadu laiks ir, sākot no paša krīzes sākuma (t.i. no 2009. gada sākuma), un šajā laikā respondentiem visticamāk bija gan lejupejošs periods, gan augšupejošs, tāpēc, pat zinot objektīvos datus, būtu grūti pateikt, kā atbildēt uz šo jautājumu, nemaz nerunājot par subjektīvo skatījumu, kāds ir respondentiem.

Interesanti, ka šogad aptuveni vienāds respondentu skaits domā, ka viņi paši ir savas laimes kalēji (46%), - pretēji tiem, kas uzskata, ka apkārtējie apstākļi ir galvenais noteicošais faktors labklājības jomā (45%). Turklāt kopš 2011. gada ir mazliet pieaudzis to cilvēku skaits, kas pārliecināti, ka viss atkarīgs no viņiem pašiem. Var pieņemt, ka respondenti nelaimes un labklājības mazināšanos saista ar ārējiem apstākļiem, bet uzlabošanos uztver kā savas rīcības rezultātu. Par spīti tam, ka puse no respondentiem uzskata, ka labklājības līmeņa ziņā ārējiem apstākļiem ir vislielākā loma, attiecībā uz racionalizētiem (t.i., pašu apzinātiem un apzināti pausti) iemesliem respondenti kā galvenos apzīmē tieši individuālos faktorus - galvenokārt izglītību (57%), sociālo kapitālu (pazīšanās ar ietekmīgiem cilvēkiem, 39%), enerģiskumu (36%) un gudrību (28%). Pēc būtības neviens no atbilžu variantiem gan neļāva izvēlēties tādus faktorus, kas nebūtu individuāli. Tomēr respondenti būtu varējuši šādus faktorus iekļaut sadaļā „citi”, ko viņi acīmredzami nav darījuši (to izvēlējušies tikai 2%). Vienīgais atbilžu variants, kas savā ziņā varētu atbilst „ārējiem faktoriem” ir „bagāta ģimene”, bet arī to kā nozīmīgu atzīmējuši tikai 17%.

Ieva Strode, tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centra „SKDS” sociālo un politisko projektu direktore

Lai arī tikai 11% iedzīvotāju 2014. gada martā savas ģimenes materiālo uzskatīja par labu, lūgti atbildēt, cik apmierināti viņi ir ar savas ģimenes labklājību, vairākums (53%) atbildēja, ka ir ar to apmierināti. Pētījums gan nedod skaidru atbildi, kā būtu skaidrojamas šīs atšķirības. Tomēr lūgti norādīt, kas ir trīs būtiskākās lietas, lai viņi būtu apmierināti ar dzīvi, materiālā labklājība ir tikai otrajā vietā (61%). Pirmajā vietā ir laba veselība (74%) un vairāk nekā puse par vienu no 3 nozīmīgākajiem faktoriem ir atzinuši labu ģimeni (51%).

Pētījums apliecina, ka priekšstatī par pareizajām stratēģijām labklājības panākšanā ļoti atšķiras. Pirmkārt, gandrīz vienlīdz bieži tiek uzskatīts, ka labklājība ir atkarīga no paša centieniem, darba un spējas uzņemties risku (46%) un ka tā ir atkarīga no ārējiem apstākļiem (veiksmes, kopējās situācijas) (45%). Analizējot, kas ir darīts pēdējo 5 gadu laikā, lai nopelnītu vairāk naudas, 22% norādīja, ka „nav darījuši neko”. Turklāt, šādi atbildēja ne tikai gados vecāki cilvēki, bet arī cilvēki darbības vecumā. Piemēram, vecuma grupā no 18 līdz 24 gadiem to norādīja 26%, vecuma grupā no 25 līdz 34 gadiem – 8%, no 35 līdz 44 gadiem – 14%, bet no 45 līdz 54 gadiem – 19%. Jānorāda arī, ka zemākajā ienākumu kvintilē neko nav darījuši 25%, bet augstākajā – 11%.

„DNB Latvijas barometra” Nr.68 aptaujas tehniskā informācija

PĒTĪJUMA VEICĒJS	Pētījumu centrs SKDS
ĢENERĀLAIS KOPUMS	Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji vecumā no 18 līdz 74 gadiem
PLĀNOTĀS IZLASES APJOMS	1000 respondenti (ģenerālajam kopumam reprezentatīva izlase)
SASNIEGTĀS IZLASES APJOMS	1000 respondenti
IZLASES METODE	Stratificētā nejaušā izlase
STRATIFIKĀCIJAS PAZĪMES	Administratīvi teritoriālā
APTAUJAS VEIKŠANAS METODE	Tiešās intervijas respondentu dzīves vietās
ĢEOGRĀFISKAIS PĀRKLĀJUMS	Visi Latvijas reģioni (112 izlases punkti)
APTAUJAS VEIKŠANAS LAIKS	No 07.03.2014. līdz 20.03.2014.

SASNIEGTĀS IZLASES SALĪDZINĀJUMS AR IEDZĪVOTĀJU STATISTIKU

	Respondentu skaits izlasē (%) pirms svēršanas	Respondentu skaits izlasē (%) pēc svēršanas	LR IeM PMLP Iedz. reģ. dati uz 07.02.2014.
KOPĀ	100.0	100.0	100.0

REĢIONS

Rīga	32.7	32.3	32.3
Pierīga	17.3	17.8	17.8
Vidzeme	10.0	10.1	10.1
Kurzeme	12.4	12.9	12.9
Zemgale	12.5	12.2	12.2
Latgale	15.1	14.7	14.7

DZIMUMS

Vīrieši	43.7	47.5	47.5
Sievietes	56.3	52.5	52.5

TAUTĪBA

Latvieši	58.9	58.3	58.3
Citi	41.1	41.7	41.7

VECUMS

18 - 24 g.v.	13.2	11.9	11.9
25 - 34 g.v.	20.8	20.6	20.6
35 - 44 g.v.	17.3	18.7	18.7
45 - 54 g.v.	17.6	19.1	19.1
55 – 74 g.v.	31.1	29.7	29.7

STATUSS

Strādājošie	64.6	66.4
Nestrādājošie	35.4	33.6

IZGLĪTBA

Pamatizglītība	12.8	12.8
Vidējā, vidējā profesionālā	62.4	62.7
Augstākā	24.8	24.5

PILSONĪBA

LR pilsoņi	84.6	84.3
Respondenti bez LR pilsonības	15.4	15.7

Dati tika svērti pēc pazīmēm: reģions, tautība, dzimums, vecums.

„DNB Latvijas barometra” Nr.68 aptaujā izmantotā anketa

I DAĻA - INDIKATORI

N1. Vai, Jūsaprāt, situācija Latvijā kopumā attīstās pareizā vai nepareizā virzienā?

Pareizā	1
Nepareizā	2
Grūti pateikt/ NA	8

N2. Kā Jūs šobrīd vērtējat Latvijas valdības darbu? Vai Jūs ar to esat...

Pilnībā apmierināts	1
Drīzāk apmierināts	2
Drīzāk neapmierināts	3
Pilnībā neapmierināts	4
Grūti pateikt/ NA	8

N3. Kā Jūs novērtētu pašreizējo Latvijas ekonomikas stāvokli? Vai, Jūsaprāt, tas ir...

Ļoti labs	1
Drīzāk labs	2
Viduvējs	3
Drīzāk slikts	4
Ļoti slikts	5
Grūti pateikt/ NA	8

N4. Vai, Jūsaprāt, Latvijas ekonomikas situācija šobrīd kopumā uzlabojas, nemainās vai arī pasliktinās?

Uzlabojas	1
Pasliktinās	2
Nemainās	3
Grūti pateikt/ NA	8

N5. Domājot par Latvijas ekonomikas stāvokli pēc 12 mēnešiem, vai, salīdzinot ar pašreizējo situāciju tas, Jūsaprāt, visdrīzāk būs...

Ievērojami uzlabojies	1
Nedaudz uzlabojies	2
Nebūs mainījies	3
Drīzāk pasliktinājies	4
Ievērojami pasliktinājies	5
Grūti pateikt/ NA	8

N6. Kā Jūs novērtētu savu/ savas ģimenes pašreizējo finansiālo stāvokli? Vai, Jūsaprāt, tas ir...

Ļoti labs	1
Drīzāk labs	2
Viduvējs	3
Drīzāk slikts	4
Ļoti slikts	5
Grūti pateikt/ NA	8

N7. Domājot par Jūsu un Jūsu ģimenes materiālo stāvokli pēc 12 mēnešiem, vai, salīdzinot ar pašreizējo situāciju tas, Jūsaprāt, visdrīzāk būs...

Ievērojami uzlabojies	1
Nedaudz uzlabojies	2
Nebūs mainījies	3
Drīzāk pasliktinājies	4
Ievērojami pasliktinājies	5
Grūti pateikt/ NA	8

N8. Kādas, Jūsaprāt, šobrīd kopumā ir iespējas Latvijā atrast labu darbu? Vai, Jūsaprāt, tās ir...

Ļoti labas	1
Drīzāk labas	2
Viduvējas	3
Drīzāk sliktas	4
Ļoti sliktas	5
Grūti pateikt/ NA	8

II DAĻA – LABKLĀJĪBA

L1. Cik apmierināts/-a Jūs esat ar savu dzīvi kopumā?

Pilnīgi apmierināts/-a	1
Drīzāk apmierināts/-a	2
Drīzāk neapmierināts/-a	3
Pilnīgi neapmierināts/-a	4
Grūti pateikt/NA	8

L2. Kas ir trīs būtiskākās lietas, lai Jūs būtu apmierināts/-a ar dzīvi?

(Izsniegt kartīti L2, atzīmēt līdz 3 atbilžu variantiem!)

Laba veselība	1
Laba ģimene	2
Labi draugi	3
Laba izglītība	4
Materiālā labklājība	5
Interessants darbs	6
Aktīva sabiedriskā dzīve	7
Iespēja nodarboties ar hobijiem	8
Labs mājoklis	9
Valsts, kurā ciena cilvēkus	10
Drošības sajūta par rītdienu	11
Sakārtota, ērta dzīves vide	12
Cits	13
Grūti pateikt/NA	98

L3. Cik apmierināts/-a Jūs esat ar savu, savas ģimenes labklājību?

Pilnīgi apmierināts/-a	1
Drīzāk apmierināts/-a	2
Drīzāk neapmierināts/-a	3
Pilnīgi neapmierināts/-a	4
Grūti pateikt/NA	8

L4. Vai pēdējos piecos gados Jūsu labklājības līmenis ir uzlabojies, palicis nemainīgs vai pasliktinājies?

Uzlabojies	1
Palicis nemainīgs	2
Pasliktinājies	3
Grūti pateikt/NA	8

L5. Kā Jūs domājat, kādā veidā cilvēks var iegūt labklājību – vai tas vairāk ir atkarīgs no viņa paša darba, centieniem, riskiem, vai arī to vairāk nosaka ārēji apstākļi (veiksme, kopējā situācija u.t.t.)? (Tikai viena atbilde!)

Cilvēka labklājība ir vairāk atkarīga no viņa paša centieniem	1
Cilvēka labklājība ir vairāk atkarīga no ārējiem apstākļiem	2
Grūti pateikt/NA	8

L6. Ko Jūs esat darījis pēdējo 5 gadu laikā, lai nopelnītu vairāk naudas? (Atzīmēt visas piemērotās atbildes!)

Vairāk strādājis	1
Prasījis algas pielikumu	2
Atradis citu – labāk atalgotu darbu	3
Devies peļņā uz ārzemēm	4
Ieguvis labāku izglītību	5
Mainījis profesiju	6
Lūdzis sociālo palīdzību valstij/pašvaldībai	7
Pārdevis īpašumu	8
Iesaistījies darbībā, kas nav īsti likumīgas	9
Izmantojis nepilnības nodokļu sistēmā	10
Lūdzis Dievu	11
Esmu darījis ko citu	12
Neko neesmu darījis	13
Grūti pateikt/NA	98

L7. Kas, Jūsaprāt, ir trīs visbūtiskākās lietas, lai cilvēks varētu gūt panākumus dzīvē?
(Izsniegt kartīti L7, atzīmēt līdz 3 atbilžu variantiem!)

Laba izglītība	1
Smags darbs	2
Bagāta ģimene	3
Kontakts ar „pareizajiem” cilvēkiem	4
Cilvēciskums	5
Gudrība	6
Enerģiskums	7
Tālredzīgums	8
Dzīvot pēc principa „mērķis attaisno līdzekļus”	9
Caursišanas spēja (spēja panākt savu)	10
Cits	11
Grūti pateikt/NA	98

Papildu informācija:

Teika Lapsa

DNB bankas sabiedrisko attiecību vadītāja

Tel. 29161561

E-pasts: teika.lapsa@dnb.lv